

CEZA YARGILAMASI VE ÖZEL CEZA YASALARINA GÖRE MAHKEMELERİN GÖREVLERİ

Hüsamettin UĞUR*

Giriş

Bilindiği gibi adli yargı teşkilatı içinde yer alan ceza mahkemele-
rinin kuruluşu ile bunların görev ve yetkisi konularında, 1412 sayılı
CMUK ile diğer bazı kanunlarda¹ genel düzenlemeler mevcutken bir-
çok özel ceza yasası veya ceza içeren yasada bu konuda genel kurallardan farklı hükümlere yer verilebilmektedir.

Yeni ceza adalet sistemi kapsamında; 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun, 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun ve 5252 sayılı Türk Ceza Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun ile 1412 sayılı CMUK ve diğer bazı Kanunlar yürürlükten kaldırılarak bu konudaki düzenlemelere 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece... Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun ile 5271 sayılı CMK'da yer verilmiştir.

23.1.2008 tarih ve 5728 sayılı *"Temel Ceza Kanunlarına Uyum Ama-
cıyla Çeşitli Kanunlarda ve Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"*² veya ayrıca ilgili kanunlarda yapılan değişiklikler ile özel kanunlarda yer alan yargılama usulüne dair ayrıksı hükümler büyük

* Yargıtay Tetkik Hakimi

¹ 8.4.1924 tarih ve 469 sayılı Mehakimi Şer'iyenin İlgasına ve Mehakimin Teşkilatına Ait Ahkâmı Muaddil Kanun, 11 Nisan 1329 tarihli Sulh Hâkimleri Hakkında Kanunu Muvakkat, 26.4.1926 tarih ve 825 sayılı Ceza Kanununun Mevkii Mer'iyete Vaz'ına Mütteallik Kanun.

² 8 Şubat 2008 tarih ve 26781 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

ölçüde değiştirilmiş veya yürürlükten kaldırılmışsa da aşağıda ayrıntılı olarak değinileceği gibi özel görev düzenlemelerinin birçoğu aynen korunmuştur.

237 sayılı TCK'nın "Özel kanunlarla ilişki" başlıklı 5. maddesindeki "Bu Kanunun genel hükümleri, özel ceza kanunları ve ceza içeren kanunlardaki suçlar hakkında da uygulanır" hükmüne benzer bir düzenlemeye CMK'da yer verilmemesi nedeniyle de özel ceza yasalarında mevcut yargılama usulüne dair farklı hükümler geçerliliğini korumaktadır.

Bu çalışmada özel ceza yasaları veya ceza içeren yasalardaki göreve ilişkin düzenlemeler ele alınacaktır. Ancak bundan önce kısaca genel olarak görev kuralına, 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece ... Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'a göre ceza mahkemelerinin görevleri ile CMK'daki görev konusuna, 5728 sayılı Kanun'un bu konuya ilişkin usul hükümlerine (geçici maddelerine) ve Kabahatler Kanunu'nun 24. maddesine göre mahkemenin karar verme yetkisine değinmekte fayda vardır.

1. Görev Kuralı

Görev için madde yönünden yetki de denilmektedir. Yetkiden farklı olarak³ görev kuralı kamu düzenine ilişkindir. Sanık için görevli mahkemede yargılanmak bir güvencedir. Öğretide devletin bir davanın görevli mahkemede görülmesini sağlamakla ona meşruiyet kazandırdığı belirtilmiştir.⁴ Anayasa'nın 142. maddesine göre mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir. "Hak Arama Hürriyeti" başlıklı 36/2. maddesine göre de

³ Yetki konusu CMK'nın 12-21. maddelerinde düzenlenmiştir. Buna göre; "Sanık, yetkisizlik iddiasını, ilk derece mahkemelerinde duruşmada sorgusundan, bölge adliye mahkemelerinde incelemenin başlamasından ve duruşmalı işlerde inceleme raporunun okunmasından önce bildirir.

Yetkisizlik iddiasına ilişkin karar, ilk derece mahkemelerinde sanığın sorgusundan önce, bölge adliye mahkemelerinde duruşmasız işlerde incelemenin hemen başlangıcında, duruşmalı işlerde inceleme raporu okunmadan önce verilir. Bu aşamalardan sonra yetkisizlik iddiasında bulunulamayacağı gibi mahkemeler de bu hususta re'sen karar veremez" (m. 18/1-2). Yetkili olmayan hâkim veya mahkemece yapılan işlemler, sadece yetkisizlik nedeniyle hükümsüz sayılmaz (m. 20). Bir hâkim veya mahkeme, yetkili olmasa bile, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, yargı çevresi içerisinde gerekli işlemleri yapar (m. 21).

⁴ Erem, Faruk, *Ceza Yargılaması Hukuku*, 6. bası, s. 119.

“hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınmaz.” Bu nedenledir ki taraflar aralarında anlaşarak görev kuralını bertaraf edemezler. Mahkemelerin görevini sanığın sıfatı ve suçun niteliği belirler.⁵

CMK’nın *“Görevli olmayan hâkim veya mahkemenin işlemleri”* başlıklı 7. maddesine göre, *“Yenilenmesi mümkün olmayanlar dışında, görevli olmayan hâkim veya mahkemece yapılan işlemler hükümsüzdür.”*⁶ Ancak bu maddenin karşılığı 1412 sayılı CMUK’da bulunmadığından görevsiz mahkemenin yaptığı işlemlerin geçerliliği uygulama ve öğretide tartışmalı idi. Bu nedenle Yargıtay Ceza Genel Kurulu *“CMK’nın 7. maddesi hükmünün, tasarıda olmamasına rağmen, Adalet Komisyonunca yasa-ya eklenmiş olup, eklenme gerekçesinin görevli olmayan hâkim veya mahkemenin işlemlerinin akibetinin doktrin ve uygulamada tartışmaya yol açmasının önüne geçmek olduğunu”* tespit edip öğretideki görüşlere yer verdikten sonra;

“...görevsiz mahkemece yapılan işlemlerin, tekrarlanması olanağı bulunmayanlar dışındakilerin, görevli mahkemece yeniden usulüne uygun olarak yapılması zorunludur. Bu zorunluluk duruşmanın sözlülüğü, kanıtların doğrudan doğrualığı ve adil yargılanma ilkesinin doğal sonucudur. Ancak 7. maddedeki hükümsüzlük ifadesini, yok anlamında değil, adil bir yargılama için tekrarlanma olanağı var ise yenilenmelidir şeklinde anlamak ve yapılan işlemlerin bizzat o mahkeme huzurunda yapılmasının zorunlu olup olmadığı ölçüsüyle değerlendirilmesi gerektiğine” karar vermiştir.⁷

Böylece görev kuralının; yargıya ve dolayısıyla devlete meşruiyet kazandıran, kamu düzenine ilişkin, hak arama hürriyeti ve adil yargılanma hakkının doğal sonucu bir ilke olduğu anlaşılmaktadır. Mahkemeler görev kuralını yargılamanın her aşamasında re’sen gözetmek durumundadırlar. Bu konuda kazanılmış hak söz konusu değildir.⁸

⁵ Güler, Mahmut / Taşdemir, Kubilay, *Açıklamalı İçtihatlı Ceza Yargılamaları Usulü*, s. 24.

⁶ Aşağıda ayrıntılı olarak değinileceği gibi 5728 sayılı Kanun’un geçici 2. maddesindeki *“Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte kovuşturma evresinde bulunan dava dosyaları hakkında: a) Mahkemenin görevli olmaması hâlinde, dosya üzerinde yapılacak inceleme sonucunda verilecek görevsizlik kararıyla dosya, görevli mahkemeye gönderilir. b) Daha önce soruşturma ve kovuşturma evrelerinde yapılmış olan işlem ve kararlar hukukî geçerliliklerini sürdürürler”* hükmü özel ve istisnai bir düzenlemedir.

⁷ CGK. 06.05.2008, 2008/1-90 E., 2008/100 K.

⁸ *“Görev kuralları kamu düzenine ilişkin olduğundan, görev konusunda taraflar*

Yargıtay uygulaması da bu yöndedir.⁹ 10.6.1942 tarih ve 1942/26-16 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı'na göre “*Yargı yerleri arasında çıkan görev uyuşmazlığı sonucunda yargılama yeri belirtilmesi yolu ile yetkili kılınan mahkemenin verdiği karar Yargıtay’da incelenirken görev hususu tekrar bahis konusu edilemez.*”¹⁰

Yargıtay 7. Ceza Dairesi’nce, farklı yerlerdeki adliye mahkemeleri arasındaki olumsuz görev uyuşmazlığı üzerine Yargıtay Kanunu’nun 14. maddesine göre Yargıtay ilgili dairesince verilmiş yargı yeri belirtme (mercii tayini) kararları bağlayıcı kabul edilmemekte ve daha önce mercii tayini yoluyla görevsiz bir mahkeme görevli kılınsa bile görev-

için bir müktesep hak doğmayacağı; bu nedenle, yeni bir yasayla kabul edilen görev kurallarının, geçmişe de etkili olacağı, bilinen bir genel hukuk ilkesidir.

Buna göre, davanın açıldığı andaki kurallara göre görevli olan mahkeme, yeni bir yasa ile görevsiz hale gelmiş ise, davanın açıldığı anda görevli olan ve fakat yeni yasaya göre görevsiz hale gelen mahkemenin görevsizlik kararı vermesi gerekeceği açıktır.

Diğer taraftan, dava görevsiz mahkemede açılmış, bu sırada yapılan bir kanun değişikliği ile görevli hale gelmiş ise, mahkemenin, artık görevsizlik kararı veremeyip davaya bakmaya devam etmesi gerekir.” (Uym. Mhk. 1.7.2004, 2004/12 E., 2004/33 K., 29.11.2004 tarih ve 25655 s. *Resmî Gazete*)

⁹ “Hüküm tarihi itibarıyla sulh ceza mahkemesince verilen görevsizlik kararı yerinde değil ise de;

19.12.2006 tarihli ve 26381 sayılı *Resmî Gazete*’de yayımlanarak yürürlüğe giren 5560 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun’un 31. maddesi ile değişik 5326 sayılı Kabahatler Kanunu’nun 3. maddesinde yer alan; “Bu Kanunun; a) İdari yaptırım kararlarına karşı kanun yoluna ilişkin hükümleri, diğer kanunlarda aksine hüküm bulunmaması halinde, b) Diğer genel hükümleri, idari para cezası veya mülkiyetin kamuya geçirilmesi yaptırımını gerektiren bütün fiiller hakkında, uygulanır” şeklindeki düzenleme ve 4054 sayılı Kanun’un 55. maddesinde yer alan “Kurulun nihai kararlarına, tedbir kararlarına, para cezalarına ve süreli para cezalarına karşı kararın taraflara tebliğinden itibaren süresi içinde Danıştay’a başvurulabilir” biçimindeki düzenleme karşısında, Rekabet Kurulu tarafından verilen cezaya itiraz halinde, itirazı inceleme yetkisinin Danıştay ilgili dairesine ait bulunduğu cihet sonucu itibarıyla doğru olan görevsizlik kararının onanmasına,” (7. CD 12.12.2008, 2006/15662 E., 2008/1309 K.)

¹⁰ Oyçokluğuyla alınan bu kararda karşı oy kullanan üyelere göre, “mercii tayini suretiyle veriler kararın davanın ilk safhadaki şekline göre verileceğinden sonra yapılacak yargılamada işin renginin değişebileceği, somut olayda olduğu gibi duruşma sonunda işin askeri bir suç olduğunun anlaşılabileceği, adliye mahkemelerinin askeri bir suça kanunen bakamayacağı, yargılama hakkının ancak kanunla verileceği, görevsiz mahkemece davaya bakılması halinde bunun görev yönünden bozulması gerekir.” (*Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararları*, Ceza-2, 1941-1946, Yargıtay Yayınları No: 7, 2. Basım, Ankara, 1984, s. 211-213)

siz mahkemece verilen kararlar görev yönünden bozulmaktadır.¹¹

Mahkemenin kanuna aykırı olarak davaya bakmaya kendini görevli veya yetkili görerek vereceği karar “*hukuka kesin aykırılık*” sebebi- dir ve (henüz yürürlükte bulunmayan CMK’nın 294. maddesine göre temyiz eden, hükmün neden dolayı bozulmasını istediğini temyiz başvurusunda göstermek zorunda tutulduğu halde) temyiz dilekçesi veya beyanında gösterilmiş olmasa da kararın bozulmasını gerektirir.

Görev, yargılamanın sadece son soruşturma (kovuşturma) evre- sinde hüküm ifade eden bir kavramdır. ...Mahkemelerin görevinin be- lirlenmesinde cürüm ve kabahat gibi niteliksel veya suçun cezasının ölçü alındığı niceliksel ölçütler kullanılabileceği gibi ülkemizde oldu- ğu gibi karma ölçütler de kullanılabilir.¹²

2. 5235 sayılı Kanun’a göre Mahkemelerin Görevleri

5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece... Mahkemelerinin Kuruluş, Gö- rev ve Yetkileri Hakkında Kanun’a göre adli yargı ilk derece mahke- meleri, hukuk ve ceza mahkemeleri olup ceza mahkemeleri, sulh ceza, asliye ceza ve ağır ceza mahkemeleri ile özel kanunlarla kurulan diğer ceza mahkemeleridir (m. 2, 8). Bu mahkemelerin görevleri ise 10 ilâ 13. maddelerde gösterilmiştir. Buna göre;

¹¹ Benzer bir şekilde; haksız yere el koyma nedeniyle doğan zarara ilişkin olarak As- liye Hukuk Mahkemesinde açılan tazminat davasında mahkemece, idari yargının görevli olduğu gerekçesiyle davanın reddine karar verilmesi üzerine, Yargıtay Hu- kuk Dairesi’nce 5271 sayılı CMK’nın 141 ve 142. maddelerine göre davaya bakma görevinin ağır ceza mahkemesine ait olup, bu gerekçe ile görevsizlik kararı veril- mesi gerektiği belirtilerek kararın bozulması sonucu, bozmaya uyan Asliye Hu- kuk Mahkemesince dosyanın gönderildiği ağır ceza mahkemesinin “genel hüküm- lere göre Asliye Hukuk Mahkemesi görevli olup, görevsizlik kararı verilmesi ge- rekmemekte de; bağlayıcı görülen Yargıtay Hukuk Dairesi’nin kararı karşısında” işin esası hakkında verdiği kararın temyizi üzerine 7. Ceza Dairesi’nce, “Görev hususu kamu düzenine ilişkin olup, CMK’nın 4. maddesine göre davaya bakan mahkeme, görevli olup olmadığına kovuşturma evresinin her aşamasında re’sen karar vere- bilir. Hukuk mahkemesi ve Yargıtay Hukuk Dairesinin kararları göreve ilişkin bu- lunması nedeniyle kazıyye-i muhkem (kesin hüküm) oluşturmadığı ve ceza mah- kemesini de bağlamadığı” belirtilerek görevsiz mahkemece verilen karar bozul- muştur. (7. CD 31.03.2009, 2008/19660 E., 2009/4020 K.)

¹² Yurtcan, Erdener, *Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Şerhi ve İlgili Mevzuat*, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul, 1988, s. 163, 164

“Sulh Ceza Mahkemesinin Görevi

Madde 10 - Kanunların ayrıca görevli kıldığı hâller saklı kalmak üzere, iki yıla kadar (iki yıl dahil) hapis cezaları ve bunlara bağlı adli para cezaları ile bağımsız olarak hükmedilecek adli para cezalarına ve güvenlik tedbirlerine ilişkin hükümlerin uygulanması, sulh ceza mahkemelerinin görevi içindedir.

Asliye Ceza Mahkemesinin Görevi

Madde 11 - Kanunların ayrıca görevli kıldığı hâller saklı kalmak üzere, sulh ceza ve ağır ceza mahkemelerinin görevleri dışında kalan dava ve işlere asliye ceza mahkemelerince bakılır.

Ağır Ceza Mahkemesinin Görevi

Madde 12 - (Değişik madde: 31/03/2005-5328 S.K./10. m.)

Kanunların ayrıca görevli kıldığı haller saklı kalmak üzere, Türk Ceza Kanununda yer alan yağma (m.148), irtikap (m. 250/1 ve 2), resmi belgede sahtecilik (m. 204/2), nitelikli dolandırıcılık (m. 158), hileli iflas (m. 161) suçları ile ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis ve on yıldan fazla hapis cezalarını gerektiren suçlarla ilgili dava ve işlere bakmakla ağır ceza mahkemeleri görevlidir.

Diğer Ceza Mahkemelerinin Görevleri

Madde 13 - Diğer ceza mahkemeleri, özel kanunlarla belirlenen dava ve işleri görür.”

Mahkemelerin görevlerinin belirlenmesinde ağırlaştırıcı veya hafifletici nedenler gözetilmeksizin kanunda yer alan suçun cezasının üst sınırı göz önünde bulundurulur (m. 14).

Burada göz ardı edilmemesi gereken husus şudur; genel olarak mahkemelerin görevlerini belirleyen 5235 sayılı Kanun’un 10, 11 ve 12. maddelerinde sulh, asliye ve ağır ceza mahkemelerinin görevleri kapsamındaki suçlar tanımlandığı için bu Kanun’la yapılan değişiklikler önceki genel düzenlemeleri yürürlükten kaldırmıştır. Ancak her üç maddenin başında “Kanunların ayrıca görevli kıldığı haller saklı kalmak üzere” ifadesinin kullanılması, 13. maddede ise “Diğer ceza mah-

kemeleri, özel kanunlarla belirlenen dava ve işleri görür” ifadesiyle istisnai düzenlemeler korunmuş ve geçerli kılınmıştır.¹³ Bu nedenle özel ceza yasalarında halen yer alan görev ve yetki kuralları geçerliliğini korumaktadır.

3. Ceza Muhakemesi Kanunu’na Göre Görev Hususu

Adli yargı mahkemelerinin görevleri 5235 sayılı Kanun’la düzenlenmişken görev uyuşmazlığına ilişkin düzenlemelere 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (m. 3-11) ile diğer bazı Kanunlarda yer verilmiştir.

Buna göre mahkemelerin görevleri kanunla belirlenir (m.3/1).¹⁴ Davaya bakan mahkeme, görevli olup olmadığına kovuşturma evresinin her aşamasında re’sen karar verebilir. İddianamenin kabulünden sonra; işin, davayı gören mahkemenin görevini aştığı veya dışında kaldığı anlaşılırsa, mahkeme bir kararla işi görevli mahkemeye gönderir (m. 4/1). Ancak, “*duruşmada*” suçun hukukî niteliğinin değiştiğinden bahisle görevsizlik kararı verilerek dosya alt dereceli mahkemeye gönderilemez (5560 sayılı Kanun’la değişik m. 6).^{15, 16} Bu ifadenin aksinden yüksek görevli mahkemenin, suçun niteliğinin *duruşmada* değiştiği gerekçesi dışında, başka bir gerekçeyle görevsizlik kararı vermesi-

¹³ 26.4.2007 tarih ve 5636 sayılı Kanun’la 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun’da değişiklik yapıldığı ve koruma kararına aykırı davranan eş veya diğer aile bireyleri hakkında üç aydan altı aya kadar hapis cezası öngörüldüğü ve 5235 sayılı Kanun’un 10. maddesine göre “iki yıla kadar (iki yıl dahil) hapis cezaları ve bunlara bağlı adli para cezaları ile bağımsız olarak hükmedilecek adli para cezalarına ve güvenlik tedbirlerine ilişkin hükümlerin uygulanması, sulh ceza mahkemelerinin görevi içinde” olduğunun belirtilmesine rağmen 4320 sayılı Kanun’un 2/3. maddesinde “Cumhuriyet Başsavcılığı koruma kararına uymayan eş veya diğer aile bireyleri hakkında Sulh Ceza Mahkemesinde kamu davası açar” hükmüne gereksiz olarak (fazladan) yer verilmiştir.

¹⁴ “(2)(Ek fıkra: 26.06.2009-5918 sayılı Kanun m. 6) Barış zamanında, asker olmayan kişilerin Askeri Ceza Kanununda veya diğer kanunlarda yer alan askerî mahkemelerin yargı yetkisine tabi bir suçu tek başına veya asker kişileriyle iştirak halinde işlemesi durumunda asker olmayan kişilerin soruşturmaları Cumhuriyet savcıları, kovuşturmaları adli yargı mahkemeleri tarafından yapılır.”

¹⁵ Maddenin değişiklikten önceki hali: “İddianamenin kabulünden sonra, yargılamanın alt dereceli bir mahkemeye ait olduğu gerekçesiyle görevsizlik kararı verilemez.”

¹⁶ CMK 252/1-g bendine göre bu Kanun’un 6. maddesi 250.madde kapsamına giren suçlara bakan ağır ceza mahkemeleri hakkında uygulanmaz.

nin mümkün olduğu anlaşılmaktadır.¹⁷ Örneğin iddianamedeki anlatım ve sevk maddelerinden açıkça davanın (alt veya üst dereceli olup olmadığına bakılmaksızın) başka bir mahkemenin görevine girdiği anlaşıyorsa her aşamada görevsizlik kararı verilmelidir.

İddianamenin iadesini düzenleyen CMK'nın 174/1-a maddesinde 170. maddeye aykırı olarak düzenlenen iddianamenin iade edileceği belirtilip, 170/3. maddesinde ise “*görevli ve yetkili mahkemeye hitaben düzenlenen iddianame*” ifadesi kullanıldığına göre görevli veya yetkili mahkemeye düzenlenmediği açıkça anlaşılan iddianamenin iadesine karar verilebilecektir.¹⁸ Ancak hukuki nitelendirme yönünden mahkeme, Cumhuriyet savcısı ile aynı yönde düşünmese de iddianameyi iade etmeyip, dosyayı görevli olduğunu düşündüğü mahkemeye görevsizlik kararı ile göndermelidir.

Yargılama sürerken yapılan görev değişiklikleri konusunda CMK'da açık bir hüküm yoktur. Yapılan değişiklikle alt dereceli mahkeme görevli hale gelse de dosyaların devrine dair açık bir hüküm yoksa üst mahkemenin yargılamayı sürdürmesi gerekir.¹⁹ Alt dereceli mahkemeler ise açıkça bir düzenleme olsun olmasın görev değişikliği durumunda görevsizlik kararı vererek dosyayı üst dereceli mahkemeye göndermek durumundadırlar.²⁰

¹⁷ Yaşar, Osman, *Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu*, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2007, s. 162.; Aynı tespiti yapmakla birlikte maddede “duruşmada” suçun hukukî niteliğinin değiştiğinden bahisle görevsizlik kararı verilemeyeceği ifadesiyle duruşmadan önce, duruşma hazırlığı esnasında hukukî nitelik değişikliği gerekçesiyle görevsizlik kararı verilmesine imkan tanındığı belirtilmiştir. Ünver, Yener / Hakeri, Hakan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Cilt 1, Adalet Yayınevi, Ankara 2009, s. 138, 139.

¹⁸ İddianamenin iadesi sebepleri içinde mahkemenin görevsizliği yanında başka neden veya nedenler varsa iade kararı verilebileceği, sadece görevsizlik gerekçesiyle iade kararı verilemeyeceği, ancak dosyanın görevsizlik kararı ile görevli mahkemeye gönderilebileceği, Ünver, Hakeri, s. 136, 137.

¹⁹ Ancak aşağıda değinileceği gibi bazen bu konuda açık düzenlemelere de yer verilmektedir. Örneğin 3167 sayılı Kanunu yürürlükten kaldıran 14.12.2009 tarih ve 5941 sayılı Çek Kanunu'nun geçici 1/4. maddesinde “Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar 3167 sayılı Kanunun 16 ncı maddesinde tanımlanan suçtan dolayı açılmış olan davalar bakımından asliye ceza mahkemesinin görevi devam eder” hükmüyle 20.12.2009 tarihinden önce açılan (derdest) davalarda asliye ceza mahkemelerinin görevsizlik kararı vermesi engellenmiştir.

²⁰ Yaşar, Osman, s. 162.

4. Görev Uyuşmazlıklarının Çözümü

Adli yargı içerisindeki mahkemeler bakımından verilen görevsizlik kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir (m. 5/2). Adli yargı dışındaki bir yargı merciine yönelik görevsizlik kararı ise kanun yolu bakımından hüküm sayıldığından (m. 223/10) bu kararlar temyize tabidir.²¹

Görev konusunda mahkemeler arasında uyuşmazlık çıktığında, görevli mahkemeyi ortak yüksek görevli mahkeme belirler (m. 4/2). Buna göre;

a. Aynı ağır ceza yargı çevresi içerisinde bulunan alt dereceli (asliye ve sulh ceza gibi) mahkemeler arasındaki yetki ve görev uyuşmazlıklarını o yer ağır ceza mahkemesi,

b. Aynı ağır ceza yargı çevresi içerisinde bulunan ağır ceza ile diğer alt dereceli ceza mahkemeleri veya farklı yerlerdeki ağır ceza mahkemeleri arasındaki yetki ve görev uyuşmazlıklarını bölge adliye mahkemesi ceza dairesi (5235 sayılı Kanun m. 37/2), bölge adliye mahkemeleri kuruluncaya kadar Yargıtay (şu an için 5.) Ceza Dairesi (2797 sayılı Kanun m. 14),

c. Farklı bölge adliye mahkemelerinin yargı çevresindeki ilk derece mahkemeleri veya bölge adliye mahkemesi ile ilk derece mahkemesi arasındaki uyuşmazlığı Yargıtay ilgili Ceza Dairesi,

²¹ “Bu hükmün amacı, adli yargı mercilerinin kendilerini görevsiz sayarak, verdikleri görevsizlik kararının en üst inceleme mercii olan Yargıtay’ca denetlenmesinin sağlanması suretiyle gerçekten adli yargının görevli olup olmadığının saptanmasına yöneliktir. Zira böyle bir kararın kesinleşmesi ile birlikte uyuşmazlık artık adli yargı dışında başka bir merciye taşınacak, ancak karşı görevsizlik kararı verilmesi halinde, uyuşmazlık mahkemesince adli yargının görevli kabul edilmesi halinde bu uyuşmazlığa bakılması tekrar mümkün hale gelecektir.

Ancak burada unutulmaması gereken husus, verilen görevsizlik kararının 5271 sayılı CYY’nin 223/10. fıkrası anlamında ve suçlarla ilgili yapılan yargılamada verilmiş olmasıdır.

Bu kapsamda, ... Sulh Ceza Mahkemesi’nin ... kararı, 5326 sayılı Kanun’un 28/1-b maddesine dayanan, idari yaptırım kararının Sulh Ceza Mahkemesinde incelenebilecek kararlardan olmadığına dayanan ret kararıdır, davanın görev yönünden reddine ifadesinin kullanılmış olması da verilen kararı teknik anlamda hüküm haline getirmez. 5271 sayılı CYY’nin 223/10. fıkrası anlamında hüküm sayılmayan bu karara karşı başvurulabilecek olağan yasa yolu ise temyiz olmayıp, aynı Yasanın 29. maddesi uyarınca itirazdır.” (CGK 27.10.2009, 2009/7-206 E., 2009/250 K.)

d. Kaza (yargı) yetkisi tanınmış bazı idari (il veya ilçe idare kurulları, belediyeler, gümrük komisyonları, orman işletme şefliği gibi) makamlar ile mahkemeler arasında çıkacak görev uyuşmazlıklarında Yargıtay Ceza Genel Kurulu (1684 sayılı Kanun m. 1),

e. Adli, idari ve askeri yargı mercileri arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını ise uyuşmazlık mahkemesi (2247 sayılı Kanun m. 1), çözer.

Pozitif hukukumuzda, özellikle de özel ceza yasaları veya ceza içeren yasalarda adli ve idari yaptırımlar çok çeşitli olup yargısal denetim yönünden standart bir düzenleme içermemekte, uyuşmazlıklar Anayasa Mahkemesi, uyuşmazlık mahkemesi, Yargıtay, Danıştay gibi yüksek mahkeme kararlarıyla çözülmeye çalışılsa da aynı konuda birbirinden farklı kararlar çıkabilmektedir. Buna rağmen yüksek mahkemeler (örneğin Yargıtay ile Danıştay) arasında çıkan görevlilik, bir başka ifadeyle olumlu görev uyuşmazlıklarına dair yasal bir düzenleme bulunmamaktadır.

5. Görev veya Sıfatları Sebebi İle Özel Soruşturma ve Kovuşturma Usulüne Tabi Kişilerin Yargılanmasında Görevli Mahkeme

Kamu görev ve hizmetlerinin aksamadan yürütülmesi için memurlar ve diğer kamu görevlilerinin görevleri sebebiyle işledikleri suçlar nedeniyle doğrudan doğruya ceza kovuşturmasına tâbi tutulmaları, kamu hizmetinin işleyişinde aksamalara ve kamu otoritesinin saygınlığının zedelenmesine yol açabileceği gibi gerekçelerle kamu görevlileri hakkında ayrı bir yargılama rejimi ve yönetsel güvence sistemi benimsenip, aynı şekilde anayasal bir güvence olarak Milletvekilleri için yasama dokunulmazlığı ve yasama sorumsuzluğu getirildiği (Any. m. 83), keza yüksek yargı organlarının Başkan ve Üyeleri, hakim ve savcılar, asker kişiler için ilgili kanunlarda farklı soruşturma ve kovuşturma usulleri öngörüldüğü gibi anılan kişiler yönünden görevli mahkemeler de ayrıca ve açıkça düzenlenmiştir.

5.1. Anayasa Mahkemesinin Yüce Divan Sıfatıyla Görev ve Yetkisi ²²

10.11.1983 tarih ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 18/3. maddesine göre Anayasa Mahkemesi'nin görev ve yetkilerinden biri de;

*"Cumhurbaşkanını, Bakanlar Kurulu üyelerini, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Askeri Yargıtay, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi başkan ve üyelerini, başsavcılarını, Cumhuriyet Başsavcivekilini, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ve Sayıştay başkan ve üyelerini görevleri ile ilgili suçlardan"*²³ dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılamak"tır.

²² Türk hukukunda Yüce Divan, ilk olarak 1876 Kanuni Esasi'de "Divan-ı Âli" adı altında karşımıza çıkmıştır. 1924 Anayasası'nda ise yine Divan-ı Âli adı altında on biri Yargıtay, onu Danıştay başkan ve üyelerinden kendi genel kurullarınca seçilen 21 kişiden ve görülen lüzum üzerine TBMM kararı ile meydana gelmekte idi (m. 61-67) Yüce Divan görevi, 1961 Anayasası'nın yürürlüğe girmesi ile birlikte, Anayasa ile ilk defa kurulan Anayasa Mahkemesi'ne verilmiştir (m. 145-148). Anayasa Mahkemesi'nin mevcut yapısı ve işleyişi ile öteden beri ilk derece ceza mahkemesi sıfatıyla Ceza Muhakemesi Kanunu'na göre Yüce Divan sıfatıyla yargılama yapması ve verdiği kararların kesin olması eleştirilmiştir. (Bkz.: Karademir, Havva, Anayasa Mahkemesi'nin Yüce Divan Sıfatıyla Yaptığı Yargılama, <http://www.aktif-hukuk.com/makaleler/makale007.doc>. E.T.:16.8.2009, Keskin, O. Kadri, "Yüce Divan Sıfatıyla Yaptığı Yargılama Görevi Anayasa Mahkemesi'nden Alınmalıdır", *Yargıtay Dergisi*, Cilt 19, Sayı 4, Ekim 1993, Ankara; Eminağaoğlu, Ömer Faruk, "Yüce Divan'a Sahiplenmek" <http://www.abchukuk.com/makale/makale298.html> E.T.:18.8.2007, Özay, İl Han, "Yeni Bir Düzendeki Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluş Görev ve Yetkileri ile Yargılama Usulleri", *Anayasa Yargısı*, (Anayasa Mahkemesi'nin 33. Kuruluş Yıldönümü Nedeniyle Düzenlenen Sempozyum) Ankara, 1995.

²³ Anılan kimselerin kişisel suçları yönünden ilgili yasalarda farklı düzenlemeler mevcuttur. Bura göre;

Anayasa Mahkemesi Başkan ve üyelerinin şahsi suçlarında görevli mercii Yargıtay Ceza Genel Kurulu'dur (2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında K. m. 55 ve Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü m. 24).

Yargıtay Birinci Başkanı, birinci başkanvekilleri, daire başkanları, üyeleri, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcivekilinin kişisel suçlarından dolayı görevli mercii Yargıtay Ceza Genel Kurulu'dur (2797 sayılı Yargıtay K. m. 46).

Danıştay Başkanı, Başsavcı, başkanvekilleri, daire başkanları ve üyelerin şahsi suçlarının takibinde Yargıtay Başkanı, Cumhuriyet Başsavcısı ve üyelerinin şahsi suçlarının takibi ile ilgili hükümler uygulanır (2574 sayılı Danıştay K. m. 82).

Askeri Yargıtay Başkanı, Başsavcısı, İkinci Başkanı, daire başkanları ve üyelerinin askeri yargıya tabi şahsi suçlarında görevli mercii Askeri Yargıtay Başkanlar Kurulunun belli edeceği Askeri Yargıtay Dairesi'dir. Anılan kimselerin genel yargıya tabi şahsi suçların kovuşturulmasında Yargıtay Başkan ve üyeleri ile Cumhu-

Anayasa Mahkemesi, Yüce Divan sıfatıyla çalışırken, yürürlükteki kanunlara göre duruşma yapar ve hüküm verir. Yüce Divan kararları kesindir (2949 sayılı Kanun m. 35).

Yüce Divan'da savcılık görevini, Cumhuriyet başsavcısı veya Cumhuriyet başsavcivekili yapar. Cumhuriyet Başsavcı yardımcılardan bir veya birkaçı da Cumhuriyet Başsavcısı veya başsavcivekiyle birlikte duruşmaya iştirak edebilir (2949 sayılı Kanun m. 36).

5.2. Hâkimler ve Cumhuriyet Savcıları Hakkındaki Soruşturma ve Kovuşturmalarda Görevli Mahkeme

2802 sayılı Kanun'un 6. maddesine göre Hakim ve savcılar hakkında denetim, inceleme, soruşturma ve kovuşturma yapılması bu Kanun hükümlerine tabidir. Bu Kanun'un uygulanmasında hakim ve savcılar, 2802 sayılı Kanun'un 3. maddesinde gösterilmiştir. Buna göre, mahkeme başkan ve üyeleri, Ankara dışında adli ve idari yargıda çalışan tüm hakimler, il ve ilçe Cumhuriyet başsavcıları, başsavcı vekilleri, C. savcıları, Adalet Bakanlığı merkez, bağlı ve ilgili kuruluşlarda çalışan hakim ve savcılar, müfettişler, Yargıtay ve Danıştay tetkik hakimleri, Yargıtay ve Danıştay Cumhuriyet savcıları 2802 sayılı Kanun hükümlerine tabidir

Hakim ve savcılar hakkında görevden doğan veya görev sırasında işledikleri suçlar nedeniyle kovuşturma yapılması gerekli görüldüğü takdirde evrak, Adalet Bakanlığı'nca ilgilinin yargı çevresinde bulunduğu ağır ceza mahkemesine en yakın ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet savcılığına, Adalet Bakanlığı merkez, bağlı ve ilgili kuruluşların-

riyet Başsavcısının şahsi suçlarının kovuşturulmasına ilişkin hükümler uygulanır (1600 sayılı Ask. Yar. K. m. 38).

Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Başkanı, Daire Başkanları ve Üyeleri ile Başsavcısının durumu Askeri Yargıtay ile aynı paraleldedir (1602 sayılı Askeri Yüksek İdare Mahkemesi K. m.33).

Sayıştay Başkanı ve üyelerinden birinin görevleri dışında şahsi bir suç işlemleri halinde Yargıtay üyelerinin şahsi suçlarının kovuşturulmasına ilişkin hükümler uygulanır. Başkan ve üyeler dışındaki meslek mensuplarının görevleriyle ilgili veya görev sırasında bir suç işlemesi halinde yargılama Yargıtay'ın görevli ceza dairesinde yapılır. Bunların kişisel suçlarının kovuşturulmasında ise 2. sınıfa mensup hakimlerin kişisel suçlarının kovuşturulmasına ilişkin hükümler uygulanır (832 sayılı Sayıştay K. m. 96).

da görevli hakim ve savcılar hakkındaki evrak ise Ankara Cumhuriyet Savcılığına gönderilir. Cumhuriyet savcısı beş gün içinde iddianamesini düzenleyerek evrakı, son soruşturmanın açılmasına veya son soruşturmanın açılmasına yer olmadığına karar verilmek üzere ağır ceza mahkemesine verir (m. 89).

Haklarında son soruşturma açılmasına karar verilenlerden; birinci sınıfa ayrılmış olanlarla ağır ceza mahkemeleri heyetine dahil bulunan hakim ve Cumhuriyet savcılarının, son soruşturmaları Yargıtay'ın görevli ceza dairesinde görülür. Birinci fıkra dışındaki hakim ve savcılarının son soruşturmaları, yargı çevresi içinde bulundukları ağır ceza mahkemesinde yapılır (m. 90).

Bu Kanun gereğince haklarında kovuşturma yapılacak olanların, son soruşturma mercilerinin saptanmasında, son soruşturma zamanındaki son soruşturmadan önce görevden ayrılanların ise ayrılma zamanındaki sıfatları esas alınır. Geçici yetkililer hakkında soruşturma ve kovuşturma mercilerinin saptanmasında yetkili bulundukları yerdeki sıfatları esas tutulur (m. 91). Yoksa suçun işlendiği tarihteki görevi önemli değildir. Bu nedenle, son soruşturmanın açılması iznini verecek ağır ceza mahkemesi tarafından, şüphelinin birinci sınıfa ayrılmasına karar verilmiş olup olmadığı sorulmalıdır.²⁴ Son soruşturmanın açılması kararından sonra hakkında soruşturma yapılan hakim veya savcının birinci sınıfa ayrılması görev kuralını değiştirmeyecektir.²⁵

Hakim ve savcılarının kişisel suçları hakkında soruşturma, ilgilinin yargı çevresinde bulunduğu ağır ceza mahkemesine en yakın ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcısına ve son soruşturma o yer ağır ceza mahkemesine aittir. Adalet Bakanlığı merkez, bağlı ve ilgili kuruluşlarındaki hakim ve savcılarının kişisel suçları hakkında soruşturma ve kovuşturma Ankara Cumhuriyet Başsavcısı ve ağır ceza mahkemesine aittir (m. 93).

Ağır ceza mahkemesinin görevine giren suçüstü hâllerinde hazırlık soruşturması genel hükümlere göre yapılır. Hazırlık soruşturması yetkili Cumhuriyet savcıları tarafından bizzat yürütülür (m. 94/1).

²⁴ Gökcan, Hasan Tahsin / Artuç, Mustafa, *Kamu Görevlisi ve Özel Soruşturma Usulleri (Memur Yargılaması)*, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2008, s. 617.

²⁵ CGK 03.10.1983 tarih ve 224-320 sayılı K. (aktaran Gökcan, Artuç, s. 617).

Hakim ve savcıların işledikleri kişisel suçlardan dolayı soruşturma veya kovuşturma yapılması herhangi bir makam veya merciin izin almasına bağlı tutulmamıştır. 2802 sayılı Kanun’la yalnızca özel yetki kuralları getirilmiştir. Bunun dışındaki uygulama CMK hükümlerine göre yapılacaktır. Kişisel suç, görev sırasında veya görev sebebiyle işlenen suçlar dışında kalan suçlardır. İşlenen suç ne olursa olsun, hangi mahkemenin görevine girerse girsin (CMK 250. maddesi kapsamındaki suçlar hariç) yetkili ve görevli mahkeme hakim ve savcının görev yaptığı yere en yakın yerdeki ağır ceza mahkemesidir.²⁶

Adalet Bakanlığı merkez kuruluşundaki hâkim ve savcılar ve Yargıtay Tetkik Hakimleri’nin kişisel suçları hakkında soruşturma ve kovuşturma Ankara Cumhuriyet savcısı ve Ankara Ağır Ceza Mahkemesi’ne aittir.²⁷

5.3. 4483 Sayılı Kanun Hükümlerine Göre Yetkili ve Görevli Mahkeme

Amacı, *“memurlar ve diğer kamu görevlilerinin görevleri sebebiyle işledikleri suçlardan dolayı yargılanabilmeleri için izin vermeye yetkili mercileri belirtmek ve izlenecek usulü düzenlemek”* olan 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun’un 11. maddesine göre soruşturma izninin kesinleşmesi üzerine dosya, derhal yetkili ve görevli Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir. İzin üzerine ilgili Cumhuriyet başsavcılığı, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ve diğer kanunlardaki yetkilerini kullanmak suretiyle hazırlık soruşturmasını yürütür ve sonuçlandırır.

Anılan Kanun’un 12 ve 13. maddelerinde ise Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri hakkında *“Hazırlık Soruşturmasını Yapacak Merciler”* ve *“Yetkili ve Görevli Mahkeme”* açıkça gösterilmiştir. Buna göre;

Hazırlık soruşturması genel hükümlere göre yetkili ve görevli Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yapılır. Ancak Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreteri, müsteşarlar ve valiler ile ilgili olarak yapılacak olan hazırlık soruşturması

²⁶ Gökcan, Artuç, s. 618-619.

²⁷ Çetin, Erol, *Ceza Hukukunda Memur ve Memur Suçları*, 2. Baskı, Ankara 2003, (aktaran Gökcan, Artuç, s. 619)

Yargıtay Cumhuriyet başsavcısı veya başsavcıvekili, kaymakamlar ile ilgili hazırlık soruşturması ise il Cumhuriyet başsavcısı veya başsavcıvekili tarafından yapılır.

Hazırlık soruşturması sırasında hâkim kararı alınmasını gerektiren hususlarda; Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreteri, müsteşarlar ve valiler için Yargıtay'ın ilgili ceza dairesine, kaymakamlar için il asliye ceza mahkemesine, diğerleri için ise genel hükümlere göre yetkili ve görevli sulh ceza hâkimine başvurulur (m.12).

Davaya bakmaya yetkili ve görevli mahkeme, genel hükümlere göre yetkili ve görevli mahkemedir. Ancak Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreteri, müsteşarlar ve valiler için yetkili ve görevli mahkeme Yargıtay'ın ilgili ceza dairesi, kaymakamlar için ise il ağır ceza mahkemesidir (m. 13).

Bu Kanun kapsamındaki suçların iştirak halinde işlenmesi durumunda memur olmayan, memur olanla; ast memur, üst memurla aynı mahkemede yargılanır (m. 10).

5.4. Asker Kişiler ve Askeri Suç

Anayasa'nın "Askerî Yargı" başlıklı 145. maddesinin 1 ve 2. fıkralarına göre;

"Askeri yargı, askeri mahkemeler ve disiplin mahkemeleri tarafından yürütülür. Bu mahkemeler, asker kişilerin; askeri olan suçları ile bunların asker kişiler aleyhine veya askeri mahallerde yahut askerlik hizmet ve görevleri ile ilgili olarak işledikleri suçlara ait davalara bakmakla görevlidirler.

Askeri mahkemeler, asker olmayan kişilerin özel kanunda belirtilen askeri suçları ile kanunda gösterilen görevlerini ifa ettikleri sırada veya kanunda gösterilen askeri mahallerde askerlere karşı işledikleri suçlara da bakmakla görevlidirler."

353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu'nun "Askeri kişiler", "Genel Görev", "Müşterek Suçlar" gibi hükümlerine bakılması yararlı olacaktır.

Askeri kişiler hakkında soruşturma ve kovuşturma usulü 25.10.1963 tarih ve 353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü

Kanunu'nda düzenlenmiş ve "Asker kişiler" 10. maddede gösterilmiştir:

"Madde 10 - (Değişik: 8/6/1972-1596/1 m.)

Bu Kanunun uygulanmasında aşağıda yazılı olanlar asker kişi sayılırlar:

A) (Değişik bent: 29/06/2006-5530 sayılı Kanun m. 2)²⁸ Muvazzaf askerler; subaylar, astsubaylar, askerî öğrenciler, uzman jandarmalar, uzman erbaşlar, erbaş ve erler,

B) Yedek askerler (Askeri hizmette bulundukları sürece),

C) Milli Savunma Bakanlığı veya Türk Silahlı Kuvvetleri kadro ve kuruluşlarında çalışan sivil personel,

D) Askeri işyerlerinde çalışan ve İş Kanununa tabi bulunan işçiler,

E) Rızası ile Türk Silahlı Kuvvetlerine katılanlar,

F) (Mülga bent: 29/06/2006-5530 sayılı Kanun m. 62)"²⁹

353 sayılı Kanun'un "Genel Görev" başlığını taşıyan 9. maddesinde ise Askeri Mahkemelerin Görevleri tanımlanmıştır. Buna göre; "Askeri mahkemeler kanunlarda aksi yazılı olmadıkça, asker kişilerin askeri olan suçları ile bunların asker kişiler aleyhine veya askeri mahallerde yahut askerlik hizmet ve görevleri ile ilgili olarak işledikleri suçlara ait davalara bakmakla görevlidirler."

"Müşterek Suçlar" hakkındaki 12. maddeye göre; "Askeri mahkemelere ve adliye mahkemelerine tabi kişiler tarafından bir suçun müştereken işlenmesi halinde eğer suç Askeri Ceza Kanununda yazılı bir suç ise sanıkların yargılanmaları askeri mahkemelere; eğer suç Askeri Ceza Kanununda yazılı olmayan bir suç ise adliye mahkemelerine aittir."

353 sayılı Kanun'un "Askeri Mahkemelerde Yargılamayı Gerektiren İlginin Kesilmesi" başlıklı 17. maddesine göre de (Değişik madde: 09.10.1996-4191/3 m.);

"Askeri mahkemelerde yargılamayı gerektiren ilginin kesilmesi, daha önce işlenen suçlara ait davalara bu mahkemelerin bakma görevini değiştir-

²⁸ Değişiklikten önce "Muvazzaf askerler: Subaylar, askeri memurlar, askeri öğrenciler, astsubaylar, erbaşlar ve erler."

²⁹ "Askeri yargı organlarınca tutuklanmış veya hapsedilmiş veya askeri makamlarca muhafaza altına alınmış veya gözaltı edilmiş kişiler" şeklinde idi.

mez. Ancak suçun; askeri bir suç olmaması, askeri bir suça bağlı bulunmaması (...) ³⁰ halinde askeri mahkemenin görevi sona erer.”

5.4.1. General ve Amirallerin Yargılanması

353 sayılı Kanun’un 15. maddesine göre; “General ve amirallerin askeri mahkemelere tabi suçlarından dolayı yargılanmaları Genelkurmay Başkanlığı nezdinde kurulan askeri mahkemede yapılır.” Kanunun 95. maddesine göre de “General ve Amiraller için soruşturma yapılması Genelkurmay Başkanının iznine bağlıdır.” ³¹

5.4.2. Genelkurmay Başkanının Yargılanması

1324 sayılı Genelkurmay Başkanının Görev ve Yetkilerine Ait Kanun’un 7. Maddesinde, “Genelkurmay Başkanı görev ve yetkilerinden dolayı Başbakana karşı sorumludur” hükmü olup görevinden dolayı yargılanmasına dair bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Askeri hiyerarşi içinde Genelkurmay Başkanı’nun üstünde komutan ve amir bulunmadığı ve kendi kendisine soruşturma izni vermesi de hayatın olağan akışına aykırı olduğundan, ancak (emeklilik, istifa, görevden alınması gibi nedenlerle) görevinden ayrıldıktan veya görevine son verildikten sonra görevinden dolayı işlediği suçtan yargılanabilecektir. ³²

³⁰ Bu arada yer alan; “... ve sanık hakkında kamu davası açılmamış olması” ibaresi, Anayasa Mahkemesinin 1.7.1998 tarih ve 1996/74, 1998/45 sayılı kararı ile iptal edilmiştir.

³¹ Bu konuda kamuoyunca da bilinen güncel örnek dönemin Genelkurmay Başkanının eski Deniz Kuvvetleri Komutanı Emekli Oramiral İ.E. hakkında verdiği soruşturma emri (izni) üzerine memuriyeti suiistimal ve 3628 sayılı Kanuna muhalefetten yargılanıp mahkum olmasıdır. (Askeri Yargıtay 1. Dairesi’nin 11.7.2006 tarih ve 2006/1109-1148 sayılı K., Askeri Yargıtay Daireler Kurulu’nun, 12.10.2006, 2006/168 E., 2006/168 K., Anılan Kararın tam metni için Bkz.: Uğur, Hüsamettin, *Açıklamalı-İçtihatlı Mal Bildiriminde Bulunulması Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu & Ulusal ve Uluslararası Boyutta Yolsuzlukla Mücadele*, Adalet Yayınevi, Ankara, Ocak 2010, s. 397-405)

³² Bilindiği gibi 1324 sayılı Kanun’un 8. maddesine göre Genelkurmay Başkanı; Kara, Deniz veya Hava Kuvvetleri Komutanlığını yapmış general ve amiraller arasından, Bakanlar Kurulu’nun teklifi üzerine Cumhurbaşkanınca atanır.

Kendisini önerip atayan Başbakan, Bakanlar ve hatta Cumhurbaşkanının (sadece vatana ihanet suçlaması ile de olsa) suçlanıp Yüce Divan’da yargılanabilmesine karşılık Genelkurmay Başkanının görevinden ötürü veya görevi sırasında işleyebileceği suçlar hakkında soruşturma ve kovuşturma usulünün bugüne kadar

6. 5728 Sayılı Kanun'un Göreve İlişkin Usul Hükümleri (Geçici Maddeleri)

5728 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği 8 Şubat 2008 tarihi itibarıyla kovuşturma evresinde bulunan dava dosyaları, yürürlüğe girdiği tarihten önce kesinleşmiş ve infaz edilmekte olan mahkûmiyet kararları ile Yargıtay ilgili ceza dairesinde bulunan dosyalar hakkında uyulacak/uygulanacak usul kuralları üç geçici maddede düzenlenmiştir. Genelde 5252 sayılı Türk Ceza Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 9 ve 10. maddeleri hükümlerine paralel olsa da bu kanuna özgü düzenlemeler de dikkat çekmektedir.

Geçici 2. maddede; *"Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte kovuşturma evresinde bulunan dava dosyaları hakkında:*

a) Mahkemenin görevli olmaması hâlinde, dosya üzerinde yapılacak inceleme sonucunda verilecek görevsizlik kararıyla dosya, görevli mahkemeye gönderilir.

b) Daha önce soruşturma ve kovuşturma evrelerinde yapılmış olan işlem ve kararlar hukukî geçerliliklerini sürdürürler" hükmüne yer verilmiştir.

Maddede CMK'nın göreve ilişkin 3 ilâ 7. maddeleri hükümlerinden farklı düzenlemeler getirilmişse de sadece bu Kanun değişikliği nedeniyle meydana gelen görev değişikliğine ilişkin olup CMK'nın 3 - 7. maddelerindeki düzenlemeler saklıdır.

Geçici 2. madde hükmünü somutlaştırmakta fayda vardır. 5237 sayılı TCK'nın 49/1. maddesine göre aksi belirtilmeyen durumlarda süreli hapis cezası bir aydan az, yirmi yıldan fazla olamaz. 19.12.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5560 sayılı Kanun'la değişik 5252 sayılı

düzenlenmemesi büyük bir noksanlıktır. 5918 sayılı Kanun ile değişik CMK'nın 250. maddesinin 3. fıkrası karşısında bir çok kamu görevlisinden farklı olarak "korumasız" bırakıldığı hususu doğru değildir. Çünkü anılan fıkra göre Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay'ın yargılayacağı kişilere ilişkin hükümler ile savaş ve sıkıyönetim hâlinde askerî mahkemelerin görevlerine ilişkin hükümler saklı (hariç) olmak üzere birinci fıkra da belirtilen suçları işleyenler sıfat ve memuriyetleri ne olursa olsun bu Kanunla görevlendirilmiş ağır ceza mahkemelerinde yargılanır. Ayrıca "korumasız" bırakıldığı hususu doğru olsa bile bunun, bugüne kadar Genelkurmay Başkanı hakkında soruşturma ve kovuşturma usulünün düzenlenmemeden kaynaklandığı da ortadadır. Aynı husus Meclis Başkanı için de söz konusu olmakla birlikte, Meclis Başkanı Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri arasından seçildiğinden mevcut haliyle durumu Milletvekilleri gibi olup soruşturma usulü Anayasa'nın 83. maddesinde düzenlenmiştir.

Kanun'un 6/2. maddesine göre 1 Haziran 2005 tarihinden önce yürürlüğe girmiş kanunlarda; hapis cezalarında kanunlarında aksine bir hüküm yoksa alt sınır bir ay, üst sınır beş yıl olarak uygulanır. 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun'un 23/son maddesine göre 3. maddedeki yasak hilafına (münhasıran esrar yapmak için) kenevir ekenler *"bir yıldan az olmamak üzere hapis cezası"* ile cezalandırılırlar. 5728 sayılı Kanun'la 2313 sayılı Kanun'da değişiklik yapılmışsa da; 23. maddeye eklenen fıkra ile münhasıran esrar elde etmek amacıyla kenevir ekimine bir yıldan yedi yıla kadar hapis cezası öngörülmüştür. Böylece cezanın üst sınırında on yıldan fazla hapis cezasını içeren bir değişiklik yapılmadığı için 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ... Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'un 11. maddesine göre önceden olduğu gibi asliye ceza mahkemesi görevlidir. Kısaca 5728 sayılı Kanun'la yapılan değişiklik geçici 2. madde anlamında görev değişikliği doğurmamıştır.³³

1072 sayılı Rulet, Tilt, Langırt ve Benzeri Oyun Alet ve Makinaları Hakkında Kanun'da da bir yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezası öngörülmesine rağmen anılan Kanun'un 4. Maddesinde, *"Bu kanuna göre açılan davalara sulh ceza mahkemeleri bakar"* hükmü mevcuttu.

Ancak 5728 sayılı Kanun'la, 1072 sayılı Kanun'un 4. maddesi yürürlükten kaldırılınca 5560 sayılı yasayla değişik 5252 sayılı Kanun'un 6/2. maddesine göre cezanın üst sınır beş yıl hapis olduğundan Asliye Ceza Mahkemesi görevli hale gelmiştir. Böylece 5728 sayılı Kanun'un geçici 2. maddesi anlamında görev değişikliği doğmuştur.³⁴

³³ 5252 sayılı Kanun'un 6/2. maddesi 5560 sayılı Kanun'la değiştirilmeden önce ise, 5237 sayılı TCK'nın 49/1. maddesine göre aksi belirtilmeyen durumlarda süreli hapis cezasının üst sınırının yirmi yıl olduğuna dair genel hüküm gereği 2313 sayılı Kanun'un 23. maddesindeki esrar elde etmek amacıyla kenevir ekmek (veya 5560 sayılı yasayla değiştirilmeden önceki 5237 sayılı TCK'nın 191/1. maddesi 2. bendindeki *"Kendisi tarafından kullanılmak üzere uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran bitkileri yetiştirme)* suçuna bakmakla ağır ceza mahkemeleri görevliydi. Bu şekilde ağır ceza mahkemesinde açılan veya asliye cezadan görevsizlikle ağır cezaya gönderilen dosyalar yönünden 5728 sayılı Kanun'un geçici 2. maddesi gerekçe gösterilerek görevsizlik kararı verilmemelidir. 7. Ceza Dairesi'nin kabulü bu yöndedir.

³⁴ "Hükümden sonra, 08.02.2008 tarih ve 26781 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 23.01.2008 gün ve 5728 sayılı Yasanın 578'inci maddesiyle sulh ceza mahkemesinin görevli olduğunu belirten 1072 sayılı Yasanın 4'üncü maddesinin yürürlükten kaldırıldığı, 1072 sayılı Yasanın 2'nci maddesinde öngörülen hapis cezasının üst sınırının ise 5 yıl olduğu, öngörülen hapis cezasının üst sınırı iti-

5728 sayılı Kanun'un Geçici 3. maddenin 1. fıkrasına göre, “Bu Kanun hükümlerine göre suç karşılığı uygulanan yaptırımı idarî yaptırıma dönüşen fiiller nedeniyle;

a) Soruşturma evresinde Cumhuriyet başsavcılığınca,

b) Kovuşturma evresinde mahkemece, idarî yaptırım kararı verilir.”

Bu düzenleme usul ekonomisine uygun ve Kabahatler Kanunu’nun 23, 24. maddelerine paralel bir hüküm içermektedir. Böylece soruşturma ve kovuşturma konusu fiilin kabahat oluşturduğunun anlaşılması halinde Cumhuriyet savcısı ve mahkeme tarafından görevsizlik kararı verilmeyip unsurları varsa idarî yaptırım kararı verilecektir.

Usul kuralları derhal yürürlüğe girip özellikle de göreve dair hükümler kamu hukukuna ilişkin olduğundan derhal ve her aşamada gözetilmelidir.

7. Kabahatler Kanunu’na Göre Mahkemelerin Karar Verme Yetkisi

Kabahatler Kanunu’nun “Mahkemenin karar verme yetkisi” başlıklı 24. maddesine göre “Kovuşturma konusu fiilin kabahat oluşturduğunun anlaşılması halinde mahkeme tarafından idarî yaptırım kararı verilir.” Buna göre mahkeme, açılan bir davada kovuşturma konusu fiilin kabahat oluşturduğunun anlaşılması halinde idarî yaptırım kararını kendisi verecektir. Bu, 24. maddenin amir hükmü olup, eylemin idari ceza gerektirdiği gerekçesiyle görevsizlik kararı verilemeyecektir. Yargıtay

barıyla davaya bakma görevinin 5235 sayılı Yasanın 11’inci maddesi uyarınca asliye ceza mahkemesine ait bulunduğundan, 5728 sayılı Yasanın geçici 2’nci maddesi uyarınca görevsizlik kararı verilmesinin gerekmesi, bozmayı gerektirmiş,” (7. CD 17.02.2009, 2006/4801 E., 2009/2221 K.)

³⁵ 30.12.2008 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren 5827 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile 1567 sayılı Kanun’un 3. maddesinde düzenlenen eylemlerin yaptırımı idari para cezasına çevrilip para cezasına karar vermeye Cumhuriyet savcıları yetkili kılınmıştır.

“4926 sayılı Kanun’un 26. maddesinde, 13 üncü maddenin birinci ve ikinci fıkrasında yazılı fiillere gümrük komisyonlarınca bakılacağı öngörülmüş ise de, hüküm tarihinde yürürlükte bulunan 5326 sayılı Kabahatler Kanununun 24. maddesinde “Kovuşturma konusu fiilin kabahat oluşturduğunun anlaşılması halinde mahkeme tarafından idari yaptırım kararı verilir” kuralı getirilmiş olup, bu yasal düzenleme karşısında idari yaptırım konusunda mahkemece bir karar verilme-

CGK ve Özel Daire kararları bu yöndedir.^{35, 36} Görüldüğü gibi kural olarak kamu kurum ve kuruluşunun görev alanına giren yerlerde işlenen kabahatler dolayısıyla; idarî kurul, makam veya kamu görevlileri idarî yaptırım kararı vermeye yetkilidir. Cumhuriyet savcısı, kanunda açıkça hüküm bulunan hallerde, bir kabahat dolayısıyla idarî yaptırım kararı vermeye yetkilidir.³⁷

Mahkemelerce idarî yaptırım kararı verilmesi istisnai olup, ön ödemede olduğu gibi ancak suç vasfının değişmesi, yanlış nitelendirme ile dava açılmasına rağmen iddianamenin kabul edilmesi, veya sonradan yapılan değişikliklerle eylemin kabahat olması gibi hallerde söz konusudur. Ayrıca Kabahatler Kanunu'ndan önce kesinleşen hükümlerin

si gerektiği gözetilmeden yazılı şekilde hüküm kurulması,yasaya aykırı," (7. CD. 1.4.2009, 2006/10419 E., 2009/3817 K.)

³⁶ "Çözümü gereken uyumsuzluk, somut olayda sanığa yüklenen eylemle ilgili yaptırım uygulama hususunda ...Asliye Ceza Mahkemesi'nin mi yoksa Habur Gümrük Komisyonu'nun mu görevli olduğu hususunda toplanmaktadır.

Ceza Genel Kurulu'nun 10.05.2005 gün ve 51-47 sayılı kararında vurgulandığı üzere; devlet sistemimiz içinde yer alan il ve ilçe idare kurulları, en büyük mülkî amirlikler, belediye makamları, gümrük komisyonları, orman işletme şeflikleri (Kunter / Yenisey, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, I. Kitap, 12. Bası, 2003, s. 871 vd., Prof. Dr. Tahir Taner, *Ceza Muhakemeleri Usulü Dersleri*, 1944, s. 27 vd.) gibi makamlar, yargı mercii olmadıkları halde, yaptırım uygulama bakımından kendilerine kısmen kaza yetkisi verilmiş makamlardır. Bu bakımdan, adli yargı mercii olan genel mahkemeler ile kaza yetkisini haiz bu makamlar arasında çıkabilecek görev ve yetki uyumsuzluklarını, merci belirleme suretiyle çözüme görevi, 1684 sayılı Kanun'un 1. maddesi uyarınca Yargıtay Ceza Genel Kurulu'na aittir.

Somut olayda, ...Asliye Ceza Mahkemesi eylemin idari yaptırımı gerektirdiğini, Habur Gümrük Komisyonu ise asliye ceza mahkemesinin görevine giren suçu oluşturduğunu belirterek karşılıklı görevsizlik kararı vermiş iseler de; 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe girmiş bulunan 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun, "Kovuşturma konusu fiilin kabahat oluşturduğunun anlaşılması halinde mahkeme tarafından idarî yaptırım kararı verileceğini" emreden 24. maddesi hükmü uyarınca atılı eylem ister adli yaptırımı gerektiren suç, isterse idarî yaptırımı gerektiren kabahat oluştursun, her iki halde de kovuşturma konusu fiili değerlendirme ve takdir yetkisi görevli asliye ceza mahkemesine ait bulunduğundan, uyumsuzluğun ... Asliye Ceza Mahkemesi görevsizlik kararının kaldırılması suretiyle giderilmesi gerekmektedir." (CGK 12.02.2008, 2008/YYB-12 E., 2008/19 K.)

³⁷ 31.03.2007 tarih ve 26479 sayılı *Resmî Gazete*'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nun 17/1. maddesine göre "Bu Kanun hükümlerine göre idari para cezasına karar vermeye Cumhuriyet savcısı, 14. madde hükümlerine göre mülkiyetin kamuya geçirilmesine ise Cumhuriyet savcısının talebi üzerine, sulh ceza mahkemesi yetkilidir.

uyarlaması ancak hükmü veren mahkemece yapılabileceğinden uyarlama sonucu idari yaptırım mahkeme tarafından uygulanacaktır.³⁸

³⁸ 30.12.2008 tarihinde yürürlüğe giren 5827 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile 1567 sayılı Kanun'un 3. maddesinde düzenlenen eylemlerin yaptırımı idari para cezasına çevrilip para cezasına karar vermeye Cumhuriyet savcılarının yetkili kılınmıştır. 2821 sayılı Sendikalar Kanunu'nun 59/9. maddesine göre "Bu madde hükmüne göre idarî para cezasına karar vermeye Cumhuriyet savcısı yetkilidir."

"Ehliyetsiz araç kullanmak suçundan ... 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 36, 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 119/6, 72, 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun'un 4.maddeleri uyarınca ... hafif para cezası ile cezalandırılmasına dair, ... Sulh Ceza Mahkemesi'nin ... kararının infazı sırasında, 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren kanunların lehe hükümlerinin uygulanması talebi üzerine, 5252 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 7/1. maddesi uyarınca sanığın eyleminin idari para cezasına konu olduğu ve cezanın Cumhuriyet Savcılığınca verilmesi gerektiğinden bahisle, mahkemenin önceki kararının iptali ile dosyanın görevli ve yetkili ... Cumhuriyet başsavcılığına göndermesi üzerine ... 2005/89-147 sayılı ek kararı aleyhine ...kanun yararına bozma istemini içeren dava dosyası ...daireye verilmekle okundu.

...Tüm dosya kapsamına göre, hükmün kesinleşmesinden sonra 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5252 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 7. maddesinin ...1. fıkrasında, "Kanunlarda, hafif hapis veya hafif para cezası olarak öngörülen yaptırımlar idari para cezasına dönüştürülmüştür", 4. fıkrasında ise "Bu madde hükmüne göre idari para cezasına karar vermeye Cumhuriyet savcısı yetkilidir." hükmüne yer verilmiş ise de, cezanın infazı sırasında, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 7. maddesi ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 98/1. maddesindeki "Mahkûmiyet hükmünün yorumunda veya çektilecek cezanın hesabında duraksama olursa, cezanın kısmen veya tamamen yerine getirilip getirilemeyeceği ileri sürülür ya da sonradan yürürlüğe giren kanun, hükümlünün lehinde olursa, duraksamanın giderilmesi veya yerine getirilecek cezanın belirlenmesi için hükmü veren mahkemeden karar istenir" hükümleri ile benzer bir olay sebebiyle Yargıtay 7. Ceza Dairesi'nin 11.07.2005 gün, 2005/1828-12314 sayılı ilâmı ile de belirtildiği üzere, 18.05.2005 gün ve 25819 sayılı *Resmî Gazete*'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5349 sayılı ... Kanun'un 3.maddesi ile değişik 5252 sayılı Kanun'un 7. maddesi uyarınca sanığın eylemine uygulanabilecek müeyyidenin idari para cezasına dönüştürülmesi ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 24. maddesi gereğince idari yaptırımın mahkeme tarafından uygulanacak olması karşısında, kesinleşmiş hükümden sonra hükmü veren mahkeme tarafından görevsizlik kararı verilemeyeceği gözetilmeden, yazılı şekilde karar verilmesinde isabet görülmemiş, ...kanun yararına bozma istemine dayanan ihbarname münderecatı yerinde görüldüğünden ... Sulh Ceza Mahkemesi'nin 16.06.2005 gün ve 2005/89-147 sayılı ek kararının CMK'nın 309/4-a maddesi uyarınca bozulmasına, müteakip işlemlerin mahallinde mahkemesince yapılmasına," (7. CD 30. 04. 2007, 2006/12889 E., 2007/3090 K.)

8. Özel Ceza Yasalarına Göre Mahkemelerin Görevleri

8.1. 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun'un 4. maddesine göre *"Bu davaları rüyet edecek mahkemelerle bu mahkemelerin kaza çevreleri Adalet ve Maliye vekaletlerince müştereken tayin ve ilan olunur."* Buna göre de bu kanundan doğan suçlara bakmak üzere İstanbul, İzmir, Ankara, Mersin, Samsun ve Trabzon'da belirlenen mahkemeler yargı çevresi ile birlikte yetkili ve görevli kılınmış, böylece 1567 sayılı Kanun açısından bir nevi bölge mahkemeleri olarak görevlendirilmiştir. 30.12.2008 tarihli *Resmî Gazete*'de yayınlanarak yürürlüğe giren 5827 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile 1567 sayılı Kanun'un 3. maddesinde düzenlenen eylemlerin yaptırımı idari para cezasına çevrilip para cezasına karar vermeye Cumhuriyet savcıları yetkili kılınarak 1567 sayılı Kanun'un 4 ve 5. maddeleri yürürlükten kaldırılmıştır. Böylece anılan mahkemelerin görevi de sona ermiştir.³⁹

8.2. Fikri-sınai mülkiyet haklarına ilişkin olarak ilgili KHK'lerde (551, 554, 555 ve 556 sayılı KHK) ve 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 21.2.2001 tarih ve 4630 sayılı Kanun ile değişik 76. maddesine göre ihtisas mahkemelerinin kurulacağı⁴⁰ öngörülmüştür. Buna dayanılarak Adalet Bakanlığı'nun teklifi üzerine Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, 13.7.1995 gün ve 503 sayılı kararıyla ihtisas mahkemeleri kuruluncaya kadar komisyonların bulunduğu ağır ceza merkezlerinde olmak üzere, asliye ceza mahkemelerinin, iki asliye ceza mahkemesi varsa 1 sayılı asliye ceza mahkemesinin, ikiden fazla ise 3 sayılı asliye ceza mahkemesinin geçici olarak görevlendirilmesine ve yargı çevrelerinin de adalet komisyonlarının merkez ve mülhakatları olan ilçeleri kapsayacak şekilde belirlenmesine, 20.11.2003 gün ve 537 sayılı kararı ile de İstanbul, Ankara ve İzmir'de kurulup faaliyete geçiril-

³⁹ Ancak Kabahatler Kanunu'nun 22/4. maddesindeki "4.12.2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun yer bakımından yetki kuralları kabahatler açısından da geçerlidir" hükmü ile 24. maddesindeki "Kovuşturma konusu fiilin kabahat oluşturduğunun anlaşılması halinde mahkeme tarafından idarî yaptırım kararı verilir" hükmü birlikte göz önüne alındığında bu mahkemeler derdest bulunan dosyaları esastan karara bağlayacaktır.

⁴⁰ "Bu Kanun Hükmünde Kararnamede öngörülen davalarda, görevli mahkeme ihtisas mahkemeleridir. Bu mahkemeler tek hakimli olarak görev yaparlar. Asliye hukuk ve asliye ceza mahkemelerinden hangilerinin ihtisas mahkemesi olarak görevlendirileceği ve bu mahkemelerin yargı çevresini, Adalet Bakanlığının teklifi üzerine Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu belirler." (556 sayılı KHK m. 71/1)

len fikri ve sınai haklar ceza mahkemelerinin... ceza davaları için ihtisas mahkemeleri olarak belirlenmesine ve yargı çevrelerinin ise kuruldukları yer mülki hudutları olarak tespitine karar vermiştir. Fikri ve sınai haklar ceza mahkemeleri konusunda HSYK'nın 24.03.2005 tarih ve 188 sayılı kararı aynı yöndedir.

Soruşturma aşamasında CMK'ya göre verilecek yakalama, tutuklama, adli kontrol, arama, muayene, el koyma, gibi koruma tedbirleri konusunda ise genel hükümlere göre sulh ceza mahkemeleri görevlidir. İhtisas mahkemeleri veya bunların yerine görevlendirilen mahkemelerin görevi bu suçlardan açılan davalara bakmaktır.⁴¹

8.3. 18.6.1999 tarih ve 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun 24/4 maddesine göre, *"Bu maddeye göre açılacak davalar, ilgili bankanın merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemelerde... görülür"*. Bu hükme göre suç yeri neresi olursa olsun bu maddeye göre açılacak davalar, ilgili bankanın merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemelerde görülmekteydi. Böylece CMUK'nın 8 ve devamı maddelerinde düzenlenen genel yetki kurlarından farklı olarak özel yetki kuralı getirilmiştir.⁴²

⁴¹ "Mezkûr ihbarnamede;

İstanbul Fikri ve Sınai Haklar Ceza Mahkemesi'nin suç sebebiyle yargılama yapmaya yetkili olduğu tartışmasız ise de; soruşturma işlemleri aşamasında tedbirlere ilişkin olarak sadece fikri ve sınai haklar ceza mahkemesinden talepte bulunulması gerektiği hususunda 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda ve 5848 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda bir kısıtlama bulunmadığı, bu nedenle söz konusu el koyma işleminin Pendik Sulh Ceza Mahkemesi tarafından da onaylanabileceği gözetilmeden itirazın kabulü yerine yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmemiş ve ... anılan kararın bozulması lüzumu kanun yararına bozmaya atfen ihbar olunmuş bulunmakla ... kanun yararına bozma istemine dayanan ihbarname münderecatı yerinde görüldüğünden Pendik 3. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 10.02.2006 gün ve 2006/27 D. İş sayılı kararının CMK'nın 309/4-a maddesi uyarınca BOZULMASINA, müteakip işlemlerin mahallinde mahkemesince yapılmasına," (7. CD 26.03.2007, 2006/8908 K., 2007/2002 K.)

⁴² "CMUK'nın 1.maddesinde "Mahkemelerin görevlerini kanun gösterir." Aynı Kanun'un 7. maddesinin başlığı "Re'sen görev kararı" olup bu maddeye göre de "Davaya bakan mahkeme, muhakemenin her hal ve derecesinde davayı görmek görevi olup olmadığına re'sen karar verebilir."

4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun 24/4 maddesinde ise "Bu maddeye göre açılacak davalar, ilgili bankanın merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemelerde 8.6.1936 tarihli ve 3005 sayılı Meşhud Suçların Muhakeme Usulü Kanunu hükümlerine göre görülür" denilmekte olup burada görevli (madde yönünden yetkili) mahkeme belirlenmiştir. Çünkü 4389 sayılı kanunun 24/4.madde ve fıkrası "Bu maddeye göre açılacak davalar..." cümlesiyle başlamakla iddianamede sevk maddesi olarak gösterilen anılan yasanın 22/3 maddesinde düzenlenen suçlardan açı-

26.12.2003 gün ve 25328 sayılı *Resmi Gazete*'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5020 sayılı Bankalar Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun ile "22. maddenin (3) ve (4) numaralı fıkrası kapsamında veya bu suçlarla bağlantılı olup da Ağır Ceza Mahkemesinin görev alanına giren suçlara ait davalar ilgili bankanın bulunduğu ilin adıyla anılan (1) numaralı Ağır Ceza Mahkemelerinde görülür. Gerekli görülen yerlerde Adalet Bakanlığının teklifi üzerine Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca bu tür suçlara bakmak üzere o yerlerdeki diğer Ağır Ceza Mahkemesi de kurulabilir" hükmü getirilerek banka merkezi yerine ilgili bankanın, bir başka ifadeyle suçun işlendiği bankanın bulunduğu ildeki mahkeme görevli kılınmıştır.⁴³ Bu düzenleme daha isabetli olmuştur. Çünkü daha önce bankanın merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemeler görevli ve yetkili kılındığından ve birkaç istisna dışında bankaların merkezi İstanbul'da bulunduğundan bu davaların büyük kısmı suç yeri neresi olursa olsun İstanbul'da görülmekteydi.

HSYK, Bankacılık Kanunu'ndan doğan davalar konusunda, 24.03.2005 tarih ve 188 sayılı kararı ile; İstanbul için; 5020 sayılı Kanun ile değişik 4389 sayılı Bankalar Kanunu'ndan kaynaklanan davaların, ihtisas mahkemesi olarak faaliyete geçirilen (8) numaralı ağır ceza mahkemesinde görülmesine, yargı alanının ise İstanbul ili mülki sınırları ola-

lacak davalara atıfta bulunmaktadır. Böylece CMUK'nın 8 ve devamı maddelerinde düzenlenen genel yetki kurallarından farklı olarak özel ceza yasasında, suç yeri neresi olursa olsun, davanın bankanın merkezinin olduğu görevli mahkemede görüleceği hükmü bağlanmıştır. Görev hususu ise kamu düzenine ilişkin olup, yargılamanın her aşamasında nazara alınmalıdır.

Bu açıklamalar ışığında, 4389 sayılı Kanun'un 24/4. maddesi hükmü gözetilerek Pamukbank'ın merkezinin bulunduğu İstanbul'daki mahkemenin görevli ve yetkili olduğu gözetilmeden yargılamaya devamla yazılı şekilde hüküm tesisi," (7. CD 10.12.2003, 2003/13033 E., 2003/12012 K.)

⁴³ "Hükümden sonra 26.12.2003 gün ve 25328 sayılı *Resmi Gazete*'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4389 sayılı kanunun 24/4. madde ve fıkrasını değiştiren 5020 sayılı Bankalar Kanunu ile Bazı kanunlarda değişiklik yapılmasına ilişkin kanunun 26. maddesinin 1. fıkrasının 2. bendindeki "22. maddenin (3) ve (4) numaralı fıkrası kapsamında veya bu suçlarla bağlantılı olup da ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlara ait davalar ilgili bankanın bulunduğu ilin adıyla anılan (1) numaralı ağır ceza mahkemelerinde görüleceğini, gerekli görülen yerlerde Adalet Bakanlığının teklifi üzerine Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nca bu tür suçlara bakmak üzere o yerlerdeki diğer Ağır Ceza Mahkemesi de kurulabilir" hükmü göz önünde bulundurularak çıkarılan 15.1.2004 gün ve 2 sayılı Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kararıyla İstanbul 8. Ağır Ceza Mahkemesi'nin görevli kılındığından bu hususun mahkemece değerlendirilmesinin gerekmesi, bozmayı icabet-tirmiş," (7. CD. 26.1.2005, 2004/24055 E.,2005/12 K.)

rak belirlenmesine, İstanbul dışındaki yerler için; 5020 sayılı Kanun ile değişik 4389 sayılı Bankalar Kanunu'ndan kaynaklanan davaların birden fazla ağır ceza mahkemesi bulunan yerlerde (2) numaralı ağır ceza mahkemesinde görülmesine karar vermiştir.

4389 sayılı Kanunu yürürlükten kaldıran 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun⁴⁴ "Özel görev" başlıklı 164. maddesine göre *"Bu Kanun-da tanımlanan düzeltici, iyileştirici ve kısıtlayıcı önlemleri almamak, işlemlerin kayıt dışı bırakılması ve gerçeğe aykırı muhasebeleştirme ve zimmet suçları ile sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme, bankacılık ve müşteri sırlarının açıklanması, bankacılık faaliyeti çerçevesinde işlenen nitelikli dolandırıcılık, bu suçların işlenmesi amacına yönelik olarak örgüt kurmak, yönetmek veya örgüte üye olmak veya bu suçlarla bağlantılı olup da ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlara ait davalar, fiilen işlendiği yerin bağlı olduğu ilin adıyla anılan (1) numaralı ağır ceza mahkemelerinde görülür. Gerekli görülen yerlerde Adalet Bakanlığının teklifi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca bu tür suçlara bakmak üzere o yerlerdeki diğer ağır ceza mahkemeleri de görevlendirilebilir veya yeni ağır ceza mahkemesi de kurulabilir."*⁴⁵

8.4. 1918 sayılı Kanun'u yürürlükten kaldırarak 19.7.2003 tarihinde yürürlüğe giren 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nun 26. maddesine göre, *"Bu kanunun 3 üncü maddesinin (ı) bendinin (1) num-*

⁴⁴ 5411 sayılı Kanun 1 Kasım 2005 tarih ve 25983 sayılı Mükerrer Resmi Gazete'de yayımlanmış olup 170. maddesine göre "Bu Kanunun; 90 ve 91 inci maddeleri bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren iki ay içinde, 168 inci maddesinin (B), (C), (D) ve (E) fıkraları 1.1.2006 tarihinde, diğer maddeleri yayımı tarihinde yürürlüğe girer."

⁴⁵ HSYK 8.12.2005 tarih ve 861 sayılı kararla "5411 sayılı Bankacılık Kanununun 164. maddesi gereğince, bu Kanundan kaynaklanan davalara bakacak mahkemelerin tespiti konusunda yapılan değerlendirme sonucunda; Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun 29.12.2003 gün ve 610 sayılı, 15.1.2004 gün ve 2 sayılı kararları ile 4389 sayılı Kanun yürürlükte iken belirlenen mahkemelerin 5411 sayılı Bankacılık Kanununun geçici 1 inci maddesi gereğince bu Kanundan doğan davalara bakmaya devam etmelerine.

İstanbul ağır ceza mahkemelerinde görülmekte olan davaların nitelik ve sayı itibarıyla ağır olması, 1 no.lu ağır ceza mahkemesinde 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'ndan kaynaklanan davalara bakıldığından, iş yükünün daha da ağırlaşacak olması nedeniyle,

İstanbul için; 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'ndan kaynaklanan davaların bu güne kadar olduğu gibi 8. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülmesine,

İstanbul dışında birden fazla ağır ceza mahkemesi olan yerler için, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'ndan kaynaklanan davaların yine bu güne kadar olduğu gibi 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülmesine" karar vermiştir.

ralı alt bendi, 13 üncü maddesinin birinci ve ikinci fıkrası ile 14 üncü maddesinde yazılı fiillere gümrük komisyonlarınca, ağır hapis cezası gerektiren suçlara Ağır Ceza Mahkemesince ve bunlar dışında kalan suçlara da Asliye Ceza mahkemesince bakılır.

Bu kanunun kapsamına giren suçların yargılamaının yapılacağı yerdeki mahkemelerin birden çok dairelere ayrılmış olması halinde bu davalara, o mahkemenin bir numaralı olanında bakılır.

Bu davaların özelliği de dikkate alınarak iş sayısının o mahkemenin bakabileceği azami miktarı aşması halinde, bu miktarı aşan davalara aynı derece-deki sıra sayısı takip eden mahkemede bakılır.”

Kaçakçılık davaları konusunda; HSYK 24.03.2005 tarih ve 188 sayılı kararı ile “Eğer yargılama yapılacak yerde birden fazla asliye ceza veya ağır ceza mahkemeleri varsa 1 numaralı asliye ceza veya ağır ceza mahkemelerinin bakmasına” karar vermiştir.

Ancak 4926 sayılı Kanun üzerinden dört yıl geçmeden, 5237 sayılı TCK’ya uyumlu olması amacıyla 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu çıkarılmıştır.⁴⁶ 5607 sayılı Kanun’un 17/2. maddesine göre “Bu Kanun kapsamına giren suçlar dolayısıyla açılan davalar, Adalet Bakanlığının teklifi üzerine Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenen asliye ceza mahkemelerinde görülür. Ancak bu suçlarla bağlantılı olarak resmî belgede sahtecilik suçunun işlenmesi halinde, görevli mahkeme ağır ceza mahkemesidir.” Böylece 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu’nun 3. maddesinde düzenlenen ve kaçakçılık suçu olarak tanımlanan eylemlerin birçoğu ceza miktarı itibarıyla sulh ceza mahkemesinin görevine girdiği halde asliye cezalık, her ikisi de asliye cezalık suçlar olmakla birlikte, bağlantılı olmaları koşuluyla, kamu görevlisi olmayan kişilerin işlediği sahtecilik suçu ile kaçakçılık suçları ağır cezalık suçlara dönüştürülmüştür.⁴⁷

⁴⁶ 31.03.2007 tarih ve 26479 sayılı Resmi Gazete.

⁴⁷ “5607 sayılı Kanun’un 17. maddesinin 2. fıkrasında, “Bu Kanun kapsamına giren suçlar dolayısıyla açılan davalar, Adalet Bakanlığının teklifi üzerine Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenen asliye ceza mahkemelerinde görülür. Ancak bu suçlarla bağlantılı olarak resmi belgede sahtecilik suçunun işlenmesi halinde, görevli mahkeme ağır ceza mahkemesidir.” hükmü mevcuttur. Tasarı Gerekçesinde, bu hükmün, “kaçakçılık davalarının özel ihtisası gerektirmesi” nedeniyle getirildiği açıklanmıştır. Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu da, kaçakçılık davalarına o yerdeki bir numaralı asliye ve ağır ceza mahkemelerinin bakmasını kararlaştırmıştır.

Görüldüğü üzere 17. maddede, sahtecilik suçunun kamu görevlisi olanlarca

5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nun 17/2 maddesi uyarınca, HSYK., 24.07.2007 gün ve 346 sayılı kararı ile; kaçakçılık suçlarına, *"yargılama yapacak yerde birden fazla asliye ceza veya ağır ceza mahkemeleri varsa 1 numaralı asliye ceza veya ağır ceza mahkemelerinin bakması..."* kararlaştırmıştır.

Yargıtay Özel Dairesince de 4926 ve 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunlarında göreve ilişkin anılan düzenlemelere ve bu konudaki HSYK kararlarına atıfta bulunarak birden fazla asliye ceza mahkemesi olup da bir no.lu mahkeme dışında karara bağlanan dosyalar mahkemelerin görevsiz olmaları nedeniyle bozulmaktadır.⁴⁸

Soruşturma aşamasında CMK'ya göre verilecek yakalama, tutuklama, adli kontrol, arama, muayene, el koyma, gibi koruma tedbirleri konusunda ise genel hükümlere göre sulh ceza mahkemeleri görevlidir.

8.5. 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nda görev ve yetkiye ilişkin bir düzenleme olmamakla birlikte bu kanundan doğan suçlara ilişkin olarak Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, 27/06/1984 tarih

veya kamu görevlisi olmayan kişilerce işlenmesi ayrımı yapılmamıştır. Oysa, 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'un 12. maddesine göre, sadece kamu görevlileri tarafından işlenen ve Türk Ceza Kanunu'nun 204. maddesinin 2. fıkrasına giren resmi belgede sahtecilik suçları ağır cezalı, kamu görevlisi olmayanların işlediği resmi belgede sahtecilik suçları asliye cezalıdır. Bu durumda, 5670 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nun 17. maddesindeki düzenleme ile, bir yandan 5235 sayılı Kanun'un 12. maddesine yeni istisnalar getirildiği ve her ikisi de asliye cezalı suçlar olmasına karşın, bağlantılı olmaları koşuluyla, kamu görevlisi olmayan kişilerin işlediği sahtecilik suçu ile kaçakçılık suçlarının ağır cezalı suçlara dönüştürüldüğü, bir yandan da yine bağlantılı olmaları koşuluyla kaçakçılık suçları ile sahtecilik suçları bakımından yargılamaların birleştirilmesi zorunluluğu getirildiği anlaşılmaktadır. Keza bu düzenleme ile kaçakçılık suçlarının ihtisas mahkemelerince yargılanması amaçlandığından, aralarında bağlantı bulunsada, sahtecilik dışındaki diğer suçların yargılamalarının, kaçakçılık suçu yargılaması ile birleştirilemeyeceği de açıktır." (CGK 22.05.2007, 2007/10-85 E., 2007/109 K.)

⁴⁸ "Bu kurallara göre kaçakçılık davalarının uzman mahkemelerde görülmesinin amaçlandığı açıktır. ... Bu durum karşısında, mahkemenin dayandığı; ikinci bir asliye ceza mahkemesinin kurulması ve genel olarak derdest davaların paylaştırılması anlamındaki 24.3.2005 tarihli ve 187 sayılı HSYK kararında, kaçakçılık davalarının da 1 ve 2. Asliye Ceza Mahkemeleri arasında paylaştırıldığına dair bir düzenleme bulunmamasına göre davaya bakma görevinin 1 no.lu Asliye Ceza Mahkemesi'ne ait olduğu gerekçesiyle görevsizlik kararı verilmesi gerekirken duruşmaya devamlı yazılı şekilde karar verilmesi, yasaya aykırıdır." (7. CD 21. 01. 2009, 2006/7260 E., 2009/369 K.)

ve 3030 sayılı Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun'un 5/3. maddesindeki, *"Büyük şehir belediyesi bulunan ilçelerde, o ilin adı ile anılan mahkemeler ile Büyük Şehir Belediyesi sınırları içindeki ilçelerin adı ile anılan mahkemelerin yargı çevreleri, ilçe sınırlarına bakılmaksızın, Adalet Bakanlığının teklifi üzerine Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenir"* hükmüne dayanarak 11.10.2001 tarih ve 1368 sayılı Kararı⁴⁹ ile;

"İstanbul Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde İstanbul Adliyesinde,

Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde Ankara Adliyesinde,

İzmir Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde İzmir Adliyesinde bakılmasına karar verilmiştir."

3030 sayılı Kanunu yürürlükten kaldıran 10.07.2004 tarih ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda benzer bir düzenlemeye yer verilmediğinden HSYK'nın anılan Kararının yasal dayanağı kalmamıştır. Böylece 2499 sayılı Kanundan doğan suçlara ilişkin olarak görev ve yetki konusunda 5271 sayılı CMK ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ... Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun hükümleri geçerli olacaktır.

8.6. Mülga 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 1. maddesine göre, *"Her ilde ve merkez nüfusu yüzbinin üzerindeki her ilçede bir çocuk mahkemesi kurulur. Çocuk mahkemeleri bir başkan ve iki üyeden teşekkül eder."* Aynı Kanun'un 6. maddesine göre, *"Onsekiz yaşını bitirmeyen küçükler tarafından işlenen ve genel mahkemelerin görevine giren suçlarla ilgili davalara çocuk mahkemelerinde bakılır."* 30.7.2003 gün ve 4963 sayılı Kanun'un 8. maddesi ile 2253 sayılı Kanun'un 6. maddesinin birinci fıkrasında geçen *"15"* ibaresi *"onsekiz"* şeklinde değiştirilmiş, böylece on sekiz yaşından küçük sanıkların yargılamalarının Çocuk Mahkemelerinde yapılacağı hükme bağlanmıştır.⁵⁰

⁴⁹ 16. 10. 2001 tarih ve 24555 sayılı Resmi Gazete.

⁵⁰ "Hüküm tarihinden sonra 7.8.2003 gün ve 25192 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 30.7.2003 gün ve 4963 sayılı Kanunun 8.maddesi ile değişik 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri hakkında Kanun'un 6. maddesinin 1. fıkrasında yapılan değişiklikle 18 yaşından küçük sanıkların yargılamalarının Çocuk Mahkemelerinde yapılacağı gözetilerek yargılama görevi İzmir Çocuk Mahkemesi'ne ait bulunduğundan görevsizlik kararı verilmesinin gerekmesi, ... bozmayı gerektirmiş," (7. CD 29.6.2005, 2004/10829 E.,

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na göre ise çocuk mahkemeleri, "Çocuk Mahkemesi" ve "Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi" olarak ikiye ayrılmıştır (ÇKK m. 25).⁵¹ Çocuk mahkemelerinin görevi ve yargı çevresi Kanun'un 26 ve 27. maddelerinde düzenlenmiştir.⁵²

ÇKK'nın geçici 1. maddesine göre, 2253 sayılı Kanun gereğince kurulan çocuk mahkemelerinde derdest bulunan ve bu Kanun ile kurulan çocuk mahkemesinin görevine giren dava ve işler, bu mahkemeler faaliyete geçtiğinde çocuk mahkemesine devredilir.

2005/10404 K.)

⁵¹ "Mahkemelerin Kuruluşu

Madde 25 - (1) Çocuk mahkemesi, tek hâkimden oluşur. Bu mahkemeler her il merkezinde kurulur. Ayrıca, bölgelerin coğrafi durumları ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak belirlenen ilçelerde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak kurulabilir. İş durumunun gerekli kıldığı yerlerde çocuk mahkemelerinin birden fazla dairesi oluşturulabilir. Bu daireler numaralandırılır. Çocuk mahkemelerinde yapılan duruşmalarda Cumhuriyet savcısı bulunmaz. Mahkemelerin bulunduğu yerlerdeki Cumhuriyet savcılar, çocuk mahkemeleri kararlarına karşı kanun yoluna başvurabilirler.

(2) Çocuk ağır ceza mahkemelerinde bir başkan ile yeteri kadar üye bulunur ve mahkeme bir başkan ve iki üye ile toplanır. Bu mahkemeler bölgelerin coğrafi durumları ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak belirlenen yerlerde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak kurulur. İş durumunun gerekli kıldığı yerlerde çocuk ağır ceza mahkemelerinin birden fazla dairesi oluşturulabilir. Bu daireler numaralandırılır."

⁵² "Mahkemelerin Görevi

Madde 26 - (1) Çocuk mahkemesi, asliye ceza mahkemesi ile sulh ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlar bakımından, suça sürüklenen çocuklar hakkında açılacak davalara bakar.

(2) Çocuk ağır ceza mahkemesi, çocuklar tarafından işlenen ve ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlarla ilgili davalara bakar.

(3) Mahkemeler ve çocuk hâkimi, bu Kanunda ve diğer kanunlarda yer alan tedbirleri almakla görevlidir.

(4) Çocuklar hakkında açılan kamu davaları, Kanunun 17 nci Maddesi hükümleri saklı kalmak kaydıyla bu Kanunla kurulan mahkemelerde görülür.

Mahkemelerin Yargı Çevresi

Madde 27 - (1) Çocuk mahkemelerinin yargı çevresi, kurulduğu il ve ilçenin mülki sınırlarıyla belirlenir.

(2) Çocuk ağır ceza mahkemelerinin yargı çevresi, bulundukları il merkezi ve ilçeler ile bunlara adli yönden bağlanan ilçelerin idarî sınırlarıdır.

(3) Coğrafi durum ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak çocuk mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemelerinin yargı çevresinin belirlenmesine veya değiştirilmesine Adalet Bakanlığının önerisi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca karar verilir."

Genel ceza mahkemelerinde görülmekte olan ve bu Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihte on sekiz yaşını doldurmuş olan sanıklar hakkındaki dava ve işler çocuk mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemelerine devredilmez.

Çocuk mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemeleri bulunmayan yerlerde, bu mahkemeler kurulup göreve başlayıncaya kadar çocuklar tarafından işlenen suçlara ait soruşturma ve kovuşturmalar Cumhuriyet başsavcılığı ve görevli mahkemelerce bu Kanun hükümlerine göre yapılır.

Çocuk mahkemesi bulunmayan yerlerde, bu mahkeme kurulup göreve başlayıncaya kadar korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında tedbir kararları görevli aile veya asliye hukuk mahkemelerince alınır.

Bugüne kadar İstanbul, Beyoğlu, Kartal, Üsküdar, Kadıköy, Eyüp, Bakırköy, Ankara, İzmir, Antalya, Aydın, Bursa, Mersin, Şanlıurfa, Trabzon, Diyarbakır, Kocaeli ve İskenderun'da Çocuk Mahkemeleri kurulmuş olup anılan çocuk mahkemelerinin yargı çevresi HSYK'nun 22 Kasım 2005 tarih ve 26001 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 22.07.2005 günlü, 552 ve 722 sayılı kararları ile belirlenmiştir.⁵³

Burada dikkat edilecek husus, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 5. maddesi ile 14. maddesi arasında düzenlenen ve korunma ihtiyacı olan çocuklar ile suça sürüklenen ve ceza sorumluluğu olmayan çocuklar hakkında alınması gereken koruyucu ve destek-

⁵³ "1- İstanbul, Beyoğlu, Kartal, Üsküdar, Kadıköy, Eyüp ve Bakırköy Çocuk Mahkemeleri yargı çevresinin kuruldukları yer ağır ceza mahkemeleri yargı çevresi ile,

2- Ankara Çocuk Mahkemeleri yargı çevresinin, Ankara, Sincan ve Gölbaşı Asliye Ceza Mahkemeleri yargı çevresi ile,

3- İzmir Çocuk Mahkemeleri yargı çevresinin, İzmir ve Karşıyaka Asliye Ceza Mahkemeleri yargı çevresi ile,

4- Antalya, Aydın, Bursa, Mersin, Şanlıurfa, Trabzon ve İskenderun Çocuk Mahkemeleri yargı çevresinin, kuruldukları yer asliye ceza mahkemeleri yargı çevresi ile,

5- Diyarbakır ve Kocaeli Çocuk Mahkemelerinde 5395 sayılı Kanunun 27 nci maddesinin 1 inci fıkrası gereğince mülki sınırlara göre görülen davaların bu mahkemelerde görülmeye devam olunması, bundan sonra gelecek davalarda, yargı çevresinin asliye ceza mahkemeleri yargı çevresi ile, belirlenmesine,

İstanbul, Bakırköy, Beyoğlu, Kartal ve Üsküdar Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde görülmekte olan ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun geçici 1 inci maddesine göre çocuk mahkemelerine devri gereken dava ve işlerin, suçun işlendiği yer dikkate alınarak bu kararda belirlenen yargı alanlarına göre yetkili ve görevli mahkemenin tespiti ile ilgili mahkemeye gönderilmesine,"

leyici tedbirler –ki bunların çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirler ile bunlara özgü güvenlik tedbiri olduğu 5 ve 11. maddelerde açıkça sayılmıştır- çocuk hâkimince verileceğinin unutulmaması ve çocuk hâkimi ile çocuk mahkemeleri ve çocuk ağır ceza mahkemelerinin karıştırılmamasıdır. Çünkü 5395 sayılı Kanunun “Tanımlar” başlıklı 3. maddesinde;

“Mahkeme: Çocuk mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemelerini,

Çocuk hâkimi: Hakkında kovuşturma başlatılmış olanlar hariç, suça sürüklenen çocuklarla korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında uygulanacak tedbir kararlarını veren çocuk mahkemesi hâkimini, ... ifade eder” şeklinde ayrı ayrı tanımlanmıştır.

15. maddeden itibaren ise soruşturma ve kovuşturma evrelerine ilişkin düzenlemeler mevcuttur. 26. maddeye göre çocuk mahkemesi, asliye ceza mahkemesi ile sulh ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlar bakımından, suça sürüklenen çocuklar hakkında açılacak davalara, çocuk ağır ceza mahkemesi ise, çocuklar tarafından işlenen ve ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlarla ilgili davalara bakar. Suça sürüklenen çocuklarla ilgili olarak soruşturma aşamasında CMK’ya göre verilecek yakalama, tutuklama, adli kontrol, arama, muayene, el koyma, gibi koruma tedbirleri konusunda ise genel hüküm-

⁵⁴ 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanun’unda; suça itilen çocuk yaştaki şüphelilerin soruşturma evresinde anılan Kanun’un 5. ve devamı maddelerinde “koruyucu ve Destekleyici Tedbirler” başlığı altında şüpheli çocuğu korumak için bir dizi tedbirler öngörülmüş, Kanun’un 7. maddesinde ise, “Koruyucu ve destekleyici tedbir kararının çocuk hakimi tarafından alınabileceği” belirtilmiş, 8. inci madde de “bu tedbirlere karar verme yetkisinin, çocuğun ana, baba, vasi veya birlikte yaşadığı kimselerin bulunduğu yerdeki çocuk hakimine ait olduğu” vurgulanmıştır.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun 20. maddesinde “adli kontrol” başlığı altında belirtilen Ceza Muhakemesi Kanununun 109. maddesinde sayılanlara ilave olarak bazı tedbirler öngörülmüş, aynı maddenin 2. fıkrasında ise; “ancak bu tedbirlerden sonuç alınamaması, sonuç alınamayacağının anlaşılması ve tedbirlerle uyulmaması durumunda tutuklama kararı verilebilir” şeklinde düzenleme getirilmiş ve adli kontrol tedbirleri arasında gösterilen tutuklama kararını hangi mercinin vereceği konusunda bir düzenleme bulunmamaktadır.

Çocuk Koruma Kanunu’nun “uygulanacak hükümler” başlıklı 42. maddesi “Bu kanunda hüküm bulunmayan hallerde Ceza Muhakemesi Kanunu... hükümleri uygulanır” amir hükmü nazara alındığında Çocuk Koruma Kanunu’nda suça sürüklenen çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarına çocuk hakimi tarafından karar verilebileceği halde, adli kontrol ve tutuklama kararına hangi merciin karar verilebileceği belirtilmediğinden bir ceza muhakemesi tedbiri

lere göre sulh ceza mahkemeleri görevlidir.^{54, 55}

8.7. 16.05.2001 tarih ve 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu'nun⁵⁶ 2. maddesine göre “İnfaz hakimlikleri, Adalet Bakanlığınca Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak, yargı çevresinde ceza infaz kurumu ve tutukevi bulunan ağır ceza mahkemeleri ile coğrafi durum ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak ilçe asliye ceza mahkemeleri nezdinde kurulur. İnfaz hakimliğinin yetki alanı, kurulduğu yer ağır ceza veya asliye ceza mahkemesinin yargı çevresi ile sınırlıdır.

Gerektiğinde birinci fıkradaki usule göre bir yerde birden çok infaz hakimliği kurulabilir.”

İnfaz Hâkimlikleri konusunda HSYK; “İnfaz hakimliği kurulup faaliyete geçen yerlerde bu hakimliklerde, İnfaz hâkimlikleri kurulmuş olup ta faaliyete geçirilmeyen yerler ile hiç kurulmamış olan yerlerdeki asliye ceza hâkimlerinin, asliye ceza mahkemesine ½ oranında bakılması halinde bu hâkimlerden kıdemli olanının, iki veya daha fazla asliye ceza mahkemesi bulunan yerlerde, son numaralı asliye ceza hâkiminin, İki infaz hâkimliği kurulmuş ve fakat faaliyete geçirilmemiş olan yerlerde ise, son iki asliye ceza hâkiminin mevcut yetkilerine ilâveten infaz hâkimliğine de bakmak üzere yetkilendirilmesine, Görevlendirmenin 28.05.2001 tarihi itibarıyla faaliyette bulunan mahkemelere göre yapılmasına, daha sonra kurulacak mahkemelerin dikkate alınmamasına” karar vermiştir.

8.8. 09.06.2004 tarih ve 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 27. maddesine göre “Basılmış eserler yoluyla işlenen veya bu Kanunda öngörülen di-

olan tutuklama kararı Çocuk Koruma Kanunu'nda bir düzenleme bulunmadığından anılan Kanun'un 42/1. maddesi delaletiyle Ceza Muhakemesi Kanunu'nun “Tutuklama Kararı” başlıklı 101/1. maddesi uyarınca çocuk hakkında soruşturma evresinde tutuklama kararını sulh ceza hakiminin vermesi gerektiği anlaşılmakla;

SAçıklanan nedenlerle Adalet Bakanlığının Kanun yararına bozma isteyen yazısına dayanan ihbarnamede ileri sürülen düşünce yerinde görüldüğünden itiraz üzerine Adana 5. Ağır Ceza Mahkemesi'nce verilip kesinleşen 08.11.2005 tarihli ve 2006/359 değişik iş sayılı kararın 5271 sayılı CMK'nın 309. maddesinin 4. fıkrasının (a) bendi uyarınca bozulmasına, bozma doğrultusunda müteakip işlemlerin mahallinde yerine getirilmesi için dosyanın mahalline gönderilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına tevdiine, (3. CD 19.04.2007, 2007/4265 E., 2007/3641 K.)

⁵⁵ Bkz. Aydın, Murat, Soruşturma Aşamasında Çocukların Tutuklanmasına Karar Vermede Görevli Mahkeme, *Terazi Dergisi*, Seçkin Yayınevi, Eylül 2006.

http://www.murataydin.name.tr/cocuklarin_tutuklanmasi.doc E.T.:5.5.2008

⁵⁶ 23. 05. 2001 tarih ve 24410 sayılı Resmi Gazete.

ğer suçlardan dolayı açılan davalardan, ağır ceza işlerinden olanlar ağır ceza mahkemelerinde, diğerleri asliye ceza mahkemelerinde görülür. Bir yerde ağır ceza veya asliye ceza mahkemesinin birden fazla dairesi bulunması halinde bu davalar iki numaralı mahkemede görülür.”⁵⁷

8.9. 30.06.2004 gün ve 25508 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 5190 sayılı Kanun’la Devlet Güvenlik Mahkemeleri kaldırılmış ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu’na 394. maddesinden sonra gelmek üzere eklenen 394/a maddesiyle sayılan suçlarla ilgili davalara bakmak üzere Adana, Ankara, Diyarbakır, Erzurum, İstanbul, İzmir, Malatya ve Van’da kurulan Ağır Ceza Mahkemeleri, 394/a maddesinde sayılan suç ve davalara bakmak üzere görevlendirilmiştir. HSYK’nın 24.03.2005 tarih ve 188 sayılı kararı ile yargı çevreleri belirlenmiştir. CMUK’nın 394/a maddesinin karşılığı CMK’nın 250. maddesi olup bu maddede sayılan suçlar dolayısıyla açılan davalar; Adalet Bakanlığı’nın teklifi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu’nca yargı çevresi birden çok ili kapsayacak şekilde belirlenecek illerde görevlendirilecek ağır ceza mahkemelerinde görülür.⁵⁸

8.10. 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu’nun 112. maddesine göre “(Değişik fıkra: 08/03/2000 - 4550/2. m.) Sürücü belgelerinin geçici olarak geri alınması hariç olmak üzere bu Kanundaki; hafif para cezasını veya bununla birlikte hafif hapis cezasını, belgelerin geri alınması ve iptali veya işyerlerinin kapatılması cezasını gerektiren suçlarla ilgili davalara trafik mahkemelerinde, bunların bulunmadığı yerlerde yetki verilen sulh ceza mahkeme-

⁵⁷ 5187 sayılı Basın Kanunu’yla mülga 5680 sayılı Basın Kanunu’nun 36. maddesine göre de “Bu Kanunda yazılı olan veya basın yoluyla işlenmiş bulunan suçlardan dolayı ağır cezayı gerektiren davalar, ağır ceza mahkemelerinde ve diğerleri asliye ceza mahkemelerinde görülür. Özel kanunlardaki hükümler saklıdır.

Bir yerde birden fazla ağır ceza veya asliye ceza mahkemesi bulunduğu takdirde görevli olan ağır ceza veya asliye ceza mahkemesini Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu belirler.” Buna dayanarak HSYK’nca yargılama yapılacak yerde birden fazla asliye ceza veya ağır ceza mahkemeleri varsa 2 numaralı asliye veya ağır ceza mahkemelerinin bakmasına karar verilmiştir.

⁵⁸ CMK’nın 250. maddesinin 3. fıkrasına göre (26.6.2009 t. ve 5918 sayılı Kanun m. 7 ile değişik) “Birinci fıkrada belirtilen suçları işleyenler sıfat ve memuriyetleri ne olursa olsun bu Kanunla görevlendirilmiş ağır ceza mahkemelerinde yargılanır. Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay’ın yargılayacağı kişilere ilişkin hükümler ile savaş ve sıkıyönetim hâlinde (değişiklikten önce “hâli dahil” şeklinde idi) askerî mahkemelerin görevlerine ilişkin hükümler saklıdır.”

lerinde bakılır.”⁵⁹

8.11. 6831 sayılı Orman Kanunu’nun 83/1. maddesine göre “(Değişik fıkra: 23/01/2008-5728 sayılı Kanun m. 194) “Bu Kanunda yazılı orman suçlarına ilişkin davalardan; 110 uncu maddenin üçüncü fıkrasında gösterilen suçlara ilişkin davalar asliye ceza mahkemesinde; dördüncü fıkrasında gösterilen suçlara ilişkin davalar ağır ceza mahkemesinde; beşinci fıkrasında gösterilen suçlara ilişkin davalar Ceza Muhakemesi Kanununun 250 nci maddesi uyarınca görevlendirilen ağır ceza mahkemesinde; bu suçlar dışında kalan davalar sulh ceza mahkemesinde görülür.”

Burada dikkat çeken husus 5235 sayılı Kanun’un 11. maddesine göre kural olarak asliye ceza mahkemelerince bakılması gerekirken orman suçlarına ilişkin davalarda sulh ceza mahkemesinde görüleceği belirtilen suçlar içinde 108/2. maddede 7 yıla, 110/2. maddede ise 3 yıla kadar hapis cezası içeren suçların bulunmasıdır.

8.12. Bunlara benzer şekilde birçok özel yasada özel görev kuralı öngörülmüştü. Örneğin genel kurallara göre içinde Asliye ceza mahkemesinin görevine giren suç veya suçlar olmasına rağmen 775 sayılı Gecekondu Kanunu’nun 38, 1072 sayılı Rulet, Tilt, Langırt ve Benzeri Oyun Alet ve Makinaları Hakkında Kanun’un 3., 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı San’atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun’un 80. ve 4915

⁵⁹ Ancak 5918 sayılı Kanun ile CMK’nın 250/3. maddesinde yapılan değişikliğin iptali için Anayasa Mahkemesi’ne yapılan başvuru üzerine Mahkemece, 21.1.2010 gün ve 2009/52 Esas sayılı Kararla;

“...Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 250. maddesinin (3) numaralı fıkrasının değiştirilen son tümcesinde yer alan “...hâlinde...” sözcüğünün Anayasa’ya aykırı olduğuna ve iptaline, oybirliğiyle, “...hâlinde...” sözcüğünün iptali nedeniyle uygulanma olanağı kalmayan aynı tümcedeki “...savaş ve sıkıyönetim ...” ibaresinin de, 2949 sayılı Yasa’nın 29. maddesinin ikinci fıkrası gereğince iptaline, 10/1 oyçokluğuyla, “... savaş ve sıkıyönetim hâlinde ...” ibaresinin, kararın Resmî Gazete’de yayımlanacağı güne kadar yürürlüğünün durdurulmasına, 10/1 oyçokluğuyla,” karar verilmiştir. <http://www.anayasa.gov.tr/general/haberdetay.asp?contID=754> E.T. 24.1.2010

HSYK’nın 24.03.2005 tarih ve 188 sayılı kararına göre “Trafik Mahkemeleri Konusunda;

Mevcut durum itibarıyla hiçbir adli yargı teşkilatında trafik mahkemesi kurulmamış olduğundan;

Evvelce verilen yetki üzerine trafik davalarına bakmakta olan sulh ceza mahkemelerinin trafik davalarına bakmalarının devamına, Evvelce herhangi bir yetki verilmemiş bir veya birden fazla sulh ceza mahkemesi bulunan yerlerde bütün sulh ceza mahkemelerinin trafik davalarına bakmaya yetkili kılınmasına” karar verilmiştir.

sayılı Kara Avcılığı Kanunu'nun 31. maddelerinde bu kanunlarda öngörülen suçlara ilişkin davaların sulh ceza mahkemelerinde görüleceği hükme bağlanmıştı. Ancak anılan düzenlemelerin hepsi 5728 sayılı Kanun'la ilgili yasalardan çıkarılmıştır.

8.13. 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun'un (26.02.2003 tarih ve 4814 sayılı Kanun ile ek) 16/b maddesinde *"Bu suçlara çekin ibraz edildiği ... veya şikayetçinin yerleşim yerinin bulunduğu yer asliye ceza mahkemesinde bakılır"* hükmüyle özel görev düzenlemesine yer verilmiş ise de bu Kanunu yürürlükten kaldıran 14.12.2009 tarih ve 5941 sayılı Çek Kanunu⁶⁰ benzer bir düzenlemeye yer vermediğinden görev hususu genel hükümlere göre belirlenecektir. 5941 sayılı Çek Kanununun ceza hükümlerini içeren 7. maddesinde düzenlenen suçlara bakıldığında; *öngörülen ceza miktarı itibarıyla 6 ve 8. fıkralar yönünden asliye ceza, diğerleri için sulh ceza mahkemeleri görevlidir.* Maddenin son fıkrasına göre ise kanundan doğan yükümlülükleri yerine getirmeyen ilgili bankaya idarî para cezasını vermeye Cumhuriyet savcısı yetkili kılınmıştır.

5941 sayılı Kanun'un geçici 1/4. Maddesinde, *"Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar 3167 sayılı Kanunun 16 ncı maddesinde tanımlanan suçtan dolayı açılmış olan davalar bakımından asliye ceza mahkemesinin görevi devam eder"* hükmüyle 20.12.2009 tarihinden önce açılan (derdest) davalarda asliye ceza mahkemelerinin görevsizlik kararı vermesi engellenmiştir. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 98/1. maddesi uyarınca daha önce kesinleşen hükümler yönünden lehe değerlendirme (uyarlama yargılaması) ancak hükmü veren mahkemece yapılabileceğinden⁶¹ bu hususu da asliye ceza mahkemeleri değerlendirecektir.

8.14. 5682 sayılı Pasaport Kanunu'nun 38. Maddesinde, *"Bu kanunda yazılı cezalar Sulh Ceza mahkemelerince hükmolunur"* denilmekte ise de 5728 sayılı Kanun'la değişiklik yapılmamasına rağmen anılan yasa da (33-36. maddelerde) zaten iki yılı aşan hapis cezası bulunmadığından 5235 sayılı Kanun'un 10. maddesine göre Sulh Ceza mahkemeleri görevlidir.

⁶⁰ 20.12.2009 tarih ve 27438 sayılı Resmi Gazete.

⁶¹ 7. CD 30. 04. 2007, 2006/12889 E., 2007/3090 K. (Bu karara yukarıda "Kabahatler Kanunu'na Göre Mahkemelerin Karar Verme Yetkisi" başlığı altında yer verilmiştir.)

8.15. Daha önce 2004 sayılı İcra İflas Kanunu uyarınca genel olarak Kanunda yaptırma bağlanan (ki genellikle hafif hapis, hafif para cezası ve tazyik hapsi gerektiren) eylemler icra tetkik merciince yasa da öngörülen usullere göre kovuşturulurken, 331, 333 gibi maddelerde bulunan hapis cezası yönünden asliye ceza mahkemeleri görevli idi. Ancak anılan yasa da 5237 sayılı TCK'ya uyum amacıyla yapılan değişiklikle⁶² disiplin veya tazyik hapsi gerektiren eylemler ile suçlarla ilgili davalara bakmaya, icra mahkemeleri görevli kılınmıştır (İİK. m. 364).⁶³

8.16. (Mülga) Kanun Dışı Yakalanan Veya Tutuklanan Kimsele re Tazminat Verilmesi Hakkında Kanun'a göre⁶⁴ haksız yere yakalanan veya tutuklananlar ikametgahlarının bulunduğu yerdeki ağır ceza mahkemesine bir dilekçeyle başvurarak uğradıkları her türlü zararın tazminini isteyebilirler.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141 ilâ 144. maddeleri arasında “*Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat*” konusu düzenlenmiş olup 141. maddede, suç soruşturması veya kovuşturması sırasında maddede sayılan hukuka aykırı ve usulsüz işlemlerin varlığı halinde kişilerin maddi ve manevi her türlü zararlarını devletten isteyebileceği, 142/2. madde ve fıkrasında ise; istemin zarara uğrayanın oturduğu yer ağır ceza mahkemesinde ve eğer o yer ağır ceza mahkemesi tazminat konusu işlemle ilişkili ise ve aynı yerde başka ağır ceza dairesi yoksa en yakın ağır ceza mahkemesinde karara bağlanacağı açıklanmıştır. Ancak, 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 6. maddesine göre, CMK'nın 141 ilâ 144 üncü maddeleri hükümleri 1 Haziran 2005 tarihinden itibaren yapılan işlemler hakkında uygulanacaktır. Bu tarihten önceki haksız el koyma

⁶² 01.06.2005 gün ve 25832 mükerrer sayılı *Resmi Gazete*'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5358 sayılı Kanun

⁶³ “5235 sayılı Kanun'un 11. maddesi ve 2004 sayılı İcra İflas Kanunu'nun 01.06.2005 gün ve 25832 mükerrer sayılı *Resmi Gazete*'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5358 sayılı Kanun'un 18. maddesiyle değişik 346/3. maddesi uyarınca davaya bakma görevinin icra mahkemesine ait bulunduğu gözetilerek görevsizlik kararı verilmesi gerekirken yargılamaya devamla nihai hüküm kurulması, Yasaya aykırı, ...” (7. CD 04.06.2009, 2006/15512 E., 2009/6780 K.)

⁶⁴ 5320 sayılı Kanun'un 18. maddesi ile 1 Haziran 2005 tarihi itibarıyla yürürlükten kaldırılmıştır.

işlemleri nedeniyle açılan davalar, daha önce olduğu gibi genel kural-lara göre hukuk mahkemelerinde görülecektir.

Sonuç

Görüldüğü gibi birçok özel ceza yasası veya ceza içeren yasada gö-reve ilişkin olarak genel hükümlerden farklı düzenlemelere yer veril-miştir. Görev, kamu düzenine ilişkin olup, yenilenmesi mümkün ol-mayanlar dışında, görevli olmayan hakim veya mahkemece yapılan iş-lemler hükümsüz sayıldığından uygulamada bu özel düzenlemelerin gözetilmemesi halinde verilen nihai kararlar sair yönleri incelenmek-sizin bozulmakta, dolayısıyla da aylarca- yıllarca süren yargılama bo-yunca yapılan emek ve mesai boşa gitmektedir.

Sonuçta yargılamalar makul sürede bitirilememekte, mağdur için de, sanık içinde adalet gecikmekte, zamanaşımı; her zaman yürürlük-te bulunan bir af kanunu gibi işlemekte, vatandaşın devlete olan güve-ni sarsılmakta, adalet arayışlarında hukuk dışı yollara başvurulmak-tadır. Bütün bu olumsuzluklar göz önüne alınarak mahkemelerin ön-lerine gelen iş ve davalarda dikkatle bakacakları ilk husus “görev” ol-malıdır. Ayrıca adli yargı içindeki görevsizlik kararlarının itiraza tabi bulunduğ gözetilip, bu gibi kararların temyizi halinde temyiz dilek-çesi itiraz niteliğinde kabul edilerek ilgili merciye gönderilmesi, böy-lece dosyanın gereksiz olarak istinaf’a (şimdilik Yargıtay’a) gidip dön-mesi engellenmelidir.